

TÜSİAD KONJONKTÜR

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

SAYI 34

OCAK 2003

Genel Değerlendirme

Dış Ekonomik Gelişmeler

Üretim ve Enflasyon

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

2002 ve 2003 Yılı Beklentileri

sayfa 1-8

Tablolar

Sanayi Üretimi ve Fiyatlar

Dış Ticaret

Konsolide Bütçe

Parasal Gelişmeler

Milli Gelir

sayfa 9-13

Grafikler

Sanayi Üretimi

Genel Denge

Fiyatlar

Parasal Gelişmeler

Bütçe ve Para Politikaları

Dış Ticaret

sayfa 14-19

2002 ve 2003 Yılı

Senaryosu

sayfa 20

TÜSİAD KONJONKTÜR

www.tusiad.org

adresinde sunulmaktadır.

FAUX DEPART*

"Ağır ağır hızlanmalı."
Augustus Ceasar

Genel Değerlendirme

3 Kasım seçimlerinin sonuçları siyaset kurumuna sorumluluklarını hatırlatmıştır.

Son on yılda sıkça yaşadığımız krizlerde Türkiye'nin iyi yönetilememesi önemli rol oynamıştır. TÜSİAD, uzun zamandan beri, ekonominin, siyasi ve sosyal konulardan bağımsız olarak ele alınmasının doğru bir yaklaşım olmadığını savunmaktadır. Nitekim, aksayan bir siyasi yapının ekonomik istikrar üzerindeki olumsuz etkilerinin doğurduğu maliyetler çok yakın zamanda tüm toplum kesimleri tarafından ödenmiştir. Ödenen bu maliyetin ardından kamuoyunda, toplumun tüm kesimlerini büyük sıkıntıya sokan ekonomik krizin, sadece ekonomik dengesizliklerden değil, siyasi sistemdeki tıkanıklıktan, Türkiye'nin bir yönetim zaafı içinde olmasından kaynaklandığı kanaati oluşmuştur. Bu yönetim zaafı ise, kilitlenmiş siyasi parti yapıları, parsellenmiş devlet kurumları, iki yılda bir yeni tahribat yaratan seçim ekonomisi uygulamaları, iktidarlarını korumak için ekonomik, siyasi ve idari reformları engelleyen siyaset kesimi olarak teşhis edilmiş ve yaşanan son seçimlerle kamuoyu tarafından siyaset alanında da yapısal değişikliğin yapılması gereği somut olarak belirlenmiştir. Ülkeyi, birbirini izleyen krizlerden çekip çıkarmak için, çağın gereklerine uygun, etkili ve verimli bir yönetim, üretim ve hizmet anlayışının yerleştirilme zorunluluğu söz konusudur.

Piyasalar tek parti hükümetine beklenilenin ötesinde iyimser bir tepki vermiştir.

Uygulanan ekonomik programın temelini, uzun dönemde Türkiye ekonomisinin kırılganlığını azaltarak, sürdürülebilir ve düşük enflasyonlu bir büyüme ortamının

yaratılması için piyasa ekonomisi kural ve kurumlarını hayata geçirmeye çalışan yapısal reformlar oluşturmaktadır. Ne var ki, keskin siyasi irade gereken bu konuda koalisyon hükümetinin yetersiz kalması Türkiye'yi krize sürükleyen temel nedenlerden biri olmuştur. 3 Kasım seçimlerinin beş sene sürmesi muhtemel bir tek parti hükümeti doğurması ise, piyasaların risk primlerini önemli ölçüde düşürmelerine neden olmuş ve hükümete önemli bir ilk avans verilmiştir. Siyasi belirsizliğin baş gösterdiği Nisan sonuna göre karşılaştırıldığında, Kasım ayı sonunda yıllık enflasyon %58'den %33'e gerilemiş, Temmuz ayı sonunda 1.7 milyona kadar yükselen dolar kuru 1,512,612 TL'ye gerilemiş ve benzer vadelerde nominal faiz oranları ise Nisan sonundaki %55'lik seviyesinden %50'ye inmiştir. Nominal faiz ve dolar kurundaki gerilemelerin de etkisiyle borsa endeksi ise aynı dönemde 13,300 seviyesine yükselmiştir. Bu olumlu gelişmeler dış konjonktür açısından gündemin yoğunlaştığı Aralık başında da kısmen devam etmiştir.

Bu desteğin ardındaki temel bekleyiş hükümetin ekonomik programın uygulanmasına kararlılıkla devam etmesidir.

Türkiye'nin son on yılda özellikle ekonomik istikrar programları hazırlamakta son derece tecrübe kazandığı yadsınamaz bir gerçektir. Ne var ki, kurgu ve teşhisteki bu başarı kendini uygulamada gösterememiştir. Bu nedenle kamuoyunda ülkenin sorunlarının çözümünde gerekenin sadece uygulama olduğu kanaati ağır basmaktadır. Mevcut program, temelleri itibariyle Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyüme sürecine girebilmesi için gerekli makroekonomik ve mikro yapısal politikaların hemen hepsini

*Hatalı çıkış anlamında kullanılan Fransızca kökenli bir terim.

ışaret etmektedir. Bu nedenle, piyasalar vakit kaybedilmeden programın omurgasını oluşturan bu yapısal reformların hayata geçirilmesini beklemektedir.

Kamuoyu bu gelişmeleri artık eskiye oranla daha yakından takip etmektedir. Nitekim, uluslararası arenadan gelen olumsuz sinyallerin yanı sıra, yeni hükümetin mali miladın kaldırılması, kamu ihale yasasının ertelenmesi, vergi affı, faiz dışı fazladan ödün verilmesi gibi konularda koordinasyonsuz açıklamaları sonucunda finansal piyasalarda dalgalanmalar yaşanmıştır. Ayrıca, daha önceki krizlerde temel etmen olarak yer alan bankacılık sektöründeki reform sürecinin aksayacağı yönündeki beklentiler ve hükümetinin üst kurullar hakkında yaptığı sert açıklamalar da piyasaları olumsuz etkilemiştir.

Ekonomik programa IMF ve uluslararası finans piyasalarının desteğinin sürmesi de bu yapısal reformlardaki gelişmelere bağlıdır.

Türkiye ekonomisinin dış konjonktürdeki yoğun risklere maruz kaldığı bir gerçektir. Yaşanılan olağanüstü dönemde dış politika diğer bütün konuların önüne geçerek, seçim öncesi dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal gündemini unutturmuştur. Fakat, hatırlanması gereken ilk gerçek, Türkiye'nin bir ekonomik istikrar ve yeniden yapılanma programının orta yerinde seçime gitmiş olduğudur. Hükümet mevcut programı ana hatlarıyla sürdüreceği taahhüdünde bulunmasına rağmen, kamu kesimi reformu ve mali disiplin başta olmak üzere programın uygulanmasına yönelik sergileyeceği tutum bu konuda belirleyici olacaktır. Dış konjonktür veri iken, yüksek borç yükü taşıyan Türkiye ekonomisinin kırılganlığını azaltmak ancak ekonomik programın taviz verilmeden uygulanması ile mümkün olacaktır.

1. Dış Ekonomik Gelişmeler

Dış talebin 2003 yılı ortalarına kadar zayıf devam etmesi beklenmektedir.

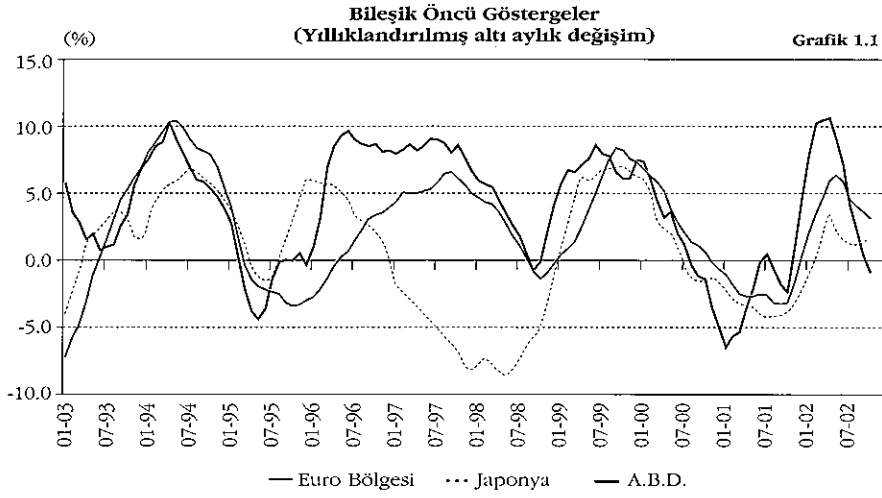
2002 yılı başlarında toparlanma gösteren dünya ekonomileri, bu durumu sürdürememiş ve ikinci çeyrekte itibaren ekonomik faaliyetleri yeniden yavaşlamıştır. İkinci çeyrek itibarıyla yaşanan bu yavaşlama, yılbaşında olumluya dönen beklentiler ve buna bağlı olarak yapılan yüksek yatırımlar ve hisse senedi piyasalarında aşırı fiyatlamaların temelinde güçlü ekonomik ve finansal desteğin oluşmadığını teyit etmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan şirket skandalları nedeniyle oluşan tedirginlik tüm gelişmiş ülke piyasalarına yayılarak, 2002 ve 2003 yılı beklentileri önemli ölçüde bozulmuştur. Ekim ayı itibarıyla dünya borsalarında kısmi bir düzelmeye piyasalarda normale dönüş sinyalleri oluşsa da, tesis edilen güven ortamı sınırlı kalmıştır. Gerek işletmelerin gerekse de hane halklarının tüketim ve yatırım davranışlarını bu kısmi iyileşmeye uyarlamalarının gecikmeli olacağı da göz önünde bulundurulursa, mevcut riskler ışığında talebin 2003 yılı ortalarına kadar zayıf devam etmesi beklenmektedir.

Bölgeler düzeyinde incelendiğinde, ABD ekonomisi özel tüketim harcamalarının katkısıyla 3. çeyrekte %1.0 büyümüştür. Ancak tüketim harcamalarına ilişkin son rakamlar ve zayıf tüketici/yatırımcı güveni yüksek büyümenin son çeyrekte devam etmeyeceğini göstermektedir. Yılın ilk

yarısında stok düzeylerinin düşük olması ve ihracattaki yüksek artışlar nedeniyle toparlanan Japonya, ihracat performansının zayıflaması nedeniyle üçüncü çeyrekte %0.8 oranında büyüme göstermiştir. Üçüncü çeyrekte %0.3 büyüyen Euro bölgesinde, özel tüketim harcamaları %0.5 artarak büyümeye olan katkısını yükseltmiştir. Ayrıca, net dış talep de %0.1 oranında artarak büyümeye pozitif katkı yapmayı sürdürmüştür. Euro bölgesinin en büyük ekonomisi olan Almanya'da devam eden zayıf ekonomik aktivite, bölgenin büyüme perspektifini sınırlamaktadır. Brezilya'daki finansal istikrarsızlık ve Arjantin'de devam eden durgunluk nedeniyle Latin Amerika ülkelerindeki ekonomik görünüm giderek kötüleşmektedir. Brezilya'da finansal piyasadaki oynaklık ve yüksek faiz oranları ülkenin kamu borç servisine dair endişeleri artırmaktadır. İç karışıklıkların hakim olduğu Venezüella'da ise, kamunun petrol üretiminin durması önemli gelir kayıplarına neden olurken, borç servisine yönelik riskler artmış; yılın ilk dokuz ayında %6.4 oranında küçülmüş olan ülke ekonomisinin daha da kötüleşmesine neden olmuştur. Asya'daki gelişmekte olan piyasaların 2002 yılında gösterdikleri başarı temel olarak yüksek tüketim düzeyine ve ihracattaki performanslarına bağlıdır. Bununla birlikte ABD'nin yeniden durgunluğa girmemesinin de bu gelişmede önemli payı vardır. Bölge ülkeleri içinde öne çıkan Çin, 2002 yılında %8.0 büyüyerek, geçen senenin de (%7.3) üzerinde bir büyüme kaydetmiştir.

Tablo 1.1 GSYİH Tahminleri*		
(Yıllık % değişim)	2002	2003
Dünya	2.8	3.7
ABD	2.3	2.6
Japonya	-0.7	0.8
Euro bölgesi	0.8	1.8
Gelişmekte Olan Ülkeler	4.2	5.2

* Kaynak: OECD, Ekonomik Görünüm Raporu, Aralık

Petrol fiyatlarındaki artış global ekonomiyi tehdit etmektedir.

Irak savaşının kuvvetle muhtemel olmasına rağmen zamanlamasının belirsiz olması dünya piyasalarını ve yatırım/tüketim kararlarını şu anda dizginleyen en önemli etmendir. Savaş ihtimali ile birlikte OPEC tarafından belirlenen 22-28 dolar bandını aşan petrol fiyatları, beşinci büyük petrol ihracatçısı olan Venezüella'da petrol üretiminin de durmasıyla beraber 30 doları aşmıştır. OPEC tarafından petrol fiyatlarının kalıcı olarak bandın dışında seyretmesi halinde üretimin artırılarak fiyatların aşağıya çekileceği bildirilmiş olsa da, savaşla birlikte gerek bölge ülkelerinin gerek Rusya'nın tavrı petrol fiyatlarında belirleyici olacaktır. Petrol fiyatlarındaki artış dünya ekonomisinin büyüme oranını aşağıya çekerken, finansal piyasalardaki düşüşler de gerek yarattığı servet kaybı nedeniyle azalan yatırım/tüketim harcamaları, gerek gelişmekte olan ülkeler açısından azalan finansman imkanları olarak olumsuz bir konjoktüre girişe neden olmaktadır.

II. Üretim ve Enflasyon

2002 yılında büyüme performansını sanayi üretimi ve ticaret belirlemiştir.

Yılın üçüncü çeyreğinde, bir önceki senenin aynı dönemine göre GSMH

ve GSYİH artışları %7.8 ve %7.9 olmuştur. Böylece ilk dokuz aydaki ortalama GSMH ve GSYİH artışları sırasıyla %6.2 ve %6.5 olmuştur. Sektörler itibarıyla artışlara bakıldığında, sanayi ve ticaret kesimlerinin öne çıktığı ve onları tarım ve ulaştırma sektörlerinin takip ettiği görülmektedir. Yanışan artışlarda zayıf baz yılının etkisi olsa da, sanayi, ticaret ve ulaştırma kesimleri ilk dokuz ayda reel büyüme sağlamıştır. Sanayi üretimi yıl boyunca sergilediği yüksek performansı devam ettirerek üçüncü çeyrekte büyümeye 2.5 yüzde puanla en çok katkıda bulunan sektör olmuştur. Yılın ikinci çeyreğinde zayıf baz yılının da etkisiyle önemli bir artış kaydeden ticaret kesiminde ise canlılık kendini korumuş ve üçüncü çeyrekte büyümeye özellikle toptan ve perakende ticaretin vasıtasıyla katkısı 2.1 puan olmuştur. Bu dönemde bir diğer önemli katkı ise beklentilerin üzerinde gerçekleşen tarım üretiminden

gelmiştir. Sanayi üretimindeki artış özellikle ara malları ithalatı olmak üzere toplam ithalatı artırmış ve ithalattan alınan vergi %26 artarak toplam büyümeye 1 yüzde puan katkıda bulunmuştur. Sektörler itibarıyla büyümeye negatif etki eden iki sektör önceki dönemlerde olduğu gibi inşaat ve mali sektör ve olurken, kriz döneminin başlangıcı olan 2000 yılının son çeyreğinden itibaren küçülen tek sektör de yine mali sektör olmuştur.

Yurtiçi ve yurtdışı talepteki artış yüksek sanayi üretimini desteklemiş, stoklardaki artış kısıtlı da olsa devam etmiştir.

Mart ayından itibaren sanayi üretiminde önemli bir yer tutan stok yenilemesi, 6.9 yüzde puanla yılın ilk dokuz ayında milli gelir artışına katkıda bulunan faktörlerin başında gelmektedir. Bir önceki sene büyümeyi 4 yüzde puan aşağı çeken stok değişimleri, 2002 yılında beklentilerin iyileşmesi ve kurdaki değerlenmenin yarattığı kısmi çıpa etkisiyle beraber önemli artışlar göstermiştir. İlk iki çeyrekte sırasıyla 5.9 ve 12.6 yüzde puan olan stok değişimlerinin GSYİH büyümesine katkısı, üçüncü çeyrekte 3.3 yüzde puan olmuştur. Yılın üçüncü çeyreğinde yurtiçi talepteki artış kısıtlı kalsa da, seçimler sonrasında talepte bir canlanma olacağı beklentisi ve imalat sanayinde ihracatçı sektörlerin yüksek performansı stokların erimesine mani olmuştur.

Tablo 2.1 GSYİH

	2001	2002	2002
	III. Çeyrek	III. Çeyrek	III. Çeyrek
Sektörler	(Yıllık % Artış)		(GSYİH katkısı, yüzde puan)
- Tarım	-6.0	6.6	1.6
- Sanayi	-8.9	10.5	2.5
- İnşaat	-7.8	-2.0	-0.1
- Ticaret	-7.5	9.7	2.1
- Ulaştırma ve Haberleşme	-5.0	5.1	0.6
- Mali Kuruluşlar	-6.8	-3.2	-0.1
- İthalat Vergisi	-28.0	25.6	0.9

GSYİH Büyümesine Katkılar	2001		2002	
Tablo 2.2 (Yüzde puan)	II. Çeyrek	III. Çeyrek	II. Çeyrek	III. Çeyrek
Özel Tüketim	-8.2	-6.4	1.5	1.7
Kamu Tüketimi	-0.6	-1.0	0.2	0.8
Özel Yatırım Harcamaları	-7.3	-7.9	-0.5	-0.3
Kamu Yatırım Harcamaları	-2.6	-1.4	2.0	1.4
Stok Değişimleri	-8.7	-0.4	12.6	3.3
İhracat	2.9	1.7	2.2	5.3
İthalat (-)	-14.4	-8.3	7.2	4.8

Özel tüketim harcamalarında kısmi artış devam etmektedir.

Yılın üçüncü çeyreğinde özel tüketim harcamaları bir önceki seneye göre %2.6 artış gösterirken, gıda ve hizmet harcamaları mevsimsel etkilerin de katkısıyla bu artışın yaklaşık %90'lık bir kısmını oluşturmuştur. İşsizliğin yılın üçüncü çeyreğinde %10'a yakın olduğu, reel ücretlerdeki düşüşün devam ettiği, bankacılık sistemi kredilerinin yetersiz olduğu düşünülürse, talebin ancak 2003 itibariyle fakat kademeli olarak tatminkar hale gelmeye başlayacağı öngörülebilir. Seçim öncesi dönem olması nedeniyle kamu harcamalarında ise hızlı bir yükseliş gözlenmiştir. Maaş ve ücret gibi cari harcamalarda reel bir artış gözlenmezken, diğer cari harcamalar %28 oranında artış göstermiş ve GSYİH büyümesine yaklaşık yüzde 1 puanlık katkı sağlamıştır. Ne var ki, bütçe disiplininin uzaklaşmaya işaret eden bu gelişme, kendini ilerleyen aylarda 2002 yılı faiz dışı fazla hedefinden uzaklaşmasıyla da teyit etmiştir.

Özel sektör yatırım harcamalarındaki artışın son çeyrekle beraber pozitif geçmesi beklenmektedir.

Tüketim harcamalarına paralel olarak, yılın üçüncü çeyreğinde alınan seçim kararı kamu yatırım kararlarını da hızlandırmış ve kamu yatırımları bu dönemde %30 artış göstermiştir. Böylelikle, tüketiminden yaklaşık 1 yüzde puan, yatırımlarından 1.5 yüzde puan olmak üzere kamu kesimi GSYİH büyümesine yüksek bir

katkıda bulunmuştur. Özel sektör yatırımlarındaki azalış yavaşlarsa da, yılın üçüncü çeyreğinde %2.1 küçülmüştür. Kamu yatırımlarındaki artışı rağmen, sabit sermaye stokunun GSYİH içindeki payı %18 ile kriz sonrası dönemin en düşük seviyesine inmiştir. Seçim sonrasında piyasaların beklenilenden olumlu tepki vermesi, kapasite kullanım oranlarının potansiyel seviyelerine yaklaşması ve yılın üçüncü çeyreğinde özel sektör makine teçhizat yatırımlarındaki artışın kısıtlı da olsa pozitif geçmesi, Irak'a yönelik endişelere rağmen önümüzdeki dönemde yatırımların büyümeye daha anlamlı katkı sağlayacağına işaret etmektedir.

2002 yılı enflasyon oranlarında tarihi düşüşün yaşandığı bir yıl olmuştur.

TEFE ve TÜFE aylık artış oranları, 2001 yılından gelen baskı ile Ocak ayında gösterdikleri yüksek artış dışında, yıl boyunca hedeflenen seviyelerde dalgalanmıştır. Mevsimsel düzeltme yapıldıktan sonra bakıldığında, TÜFE aylık artışları iç talebin baskı yaratacak düzeye ulaşmaması sonucu ortalama %2.2 civarında gerçekleşirken, TEFE aylık artışları, özellikle Mayıs-Temmuz döneminde piyasalarda yaşanan çalkantının yarattığı maliyet baskısına rağmen ortalamada %2.3 civarında gerçekleşmiştir. Seçim sonrası oluşan iyimser ortamın ardından, iç ve dış gelişmeler makro fiyatlarda yukarıya dalgalanmalara neden olmuştur. Kurlarda yaşanan aşırı oynaklık sonucu

Merkez Bankası döviz kuruna müdahale ederken, ikinci el bono piyasası referans faizleri 10 puan artmış, Aralık sonuna doğru uluslararası petrol fiyatları varil başına 30\$'a yükselmiştir. Bu maliyet baskısına paralel olarak, Aralık ayında TEFE aylık artışı beklentilerin üzerine çıkarak %2.6 olarak gerçekleşmiş, TÜFE artışı ise %1.6'da kalmıştır. Yıl sonu TEFE ve TÜFE artışları ise sırasıyla %30.8 ve %29.7 ile son yirmi yılın en düşük seviyesine gerilerken, enflasyon yıl sonu hükümet hedeflerinin de altında kalmıştır.

Kurlarda yakalanan kısmi denge imalat sanayi fiyat artışını sınırlamıştır.

TEFE endeksinin %54'ünü oluşturan özel imalat sanayi fiyatları ile dolar kuru aylık artış eğilimleri arasında bir ay gecikmeli doğrudan ilişki olduğu görülmektedir. Yüksek geçişkenlik sonucu 2002 yılı boyunca dolar kuru eğiliminde yaşanan gerileme ve yıl sonunda görülen sabit seyir çekirdek enflasyon aylık artış hızlarını da sınırlamıştır. Yıl sonu özel imalat sanayi fiyatları %27.7 artarken KİT dengesinden baskı sonucunda kamu imalat fiyatlarındaki artış %34.3 olarak gerçekleşmiştir.

TÜFE'nin alt kalemlerine mal ve hizmet fiyatları şeklinde bakıldığında, TL'nin değerlendirilmesi ile ucuzlayan ithalatın mal fiyatlarını, iç talep baskısının ise hizmet fiyatlarını sınırladığı görülmektedir. Dolayısıyla yıl sonu itibariyle, TÜFE'nin yaklaşık %76'sını oluşturan mal fiyatları %28.3 artarken, %24'ünü oluşturan hizmet fiyatları ise %54 artan eğitim fiyatları nedeniyle %34.1 oranında artmıştır.

Merkez Bankası beklenti anketinde görülen iyileşme devam etmektedir.

Genel seçim sonrası piyasalarda daha da güçlü hissedilen iyimserliğin Aralık ortasında sarsılmasına rağmen henüz

Merkez Bankası beklenti anketine yansımadağı görülmektedir. Dolayısıyla, Merkez Bankası beklenti anketine göre sene sonu ve 12 aylık TÜFE beklentisi Ağustos ayı ile birlikte girdiğı gerileme trendi Aralık ayında da devam etmiştir. Gelecek 12 ay TÜFE beklentisi %24.7'e inmekle birlikte, 2003 yıl sonu hedefi olan %20'nin dış konjonktürdeki belirsizliklerin de etkisiyle henüz tam olarak benimsenmediğı gözlenmektedir.

III. Bütçe ve Para Politikaları

Faiz dışı fazla hedefin altında kalacaktır.

Üç aylık geçici vergi ödemelerinin de katkısıyla konsolide bütçe Kasım'da 1.8 katrilyon TL faiz dışı fazla vermiştir. 17.1 katrilyon TL'ye ulaşan faiz dışı fazla, olarak yılbaşında belirlenen seviyeyi aşmıştır. Ancak, yıl içinde ekonomik büyümenin beklenenden daha yüksek olması ve yıl sonu büyüme hedefinin çok üzerine çıkması, faiz dışı fazlanın büyüme performansı ile uyumlu olmadığını göstermektedir. Ağustos itibariyle konsolide bütçe gelir ve harcama kalemlerinde gözlenen olumsuz gelişmeler ve Aralık ayında özellikle cari ve yatırım harcamalarında mevsimsel olarak yaşanan gevşeklik, faiz dışı fazlada yıl sonu hedefine ulaşılmasını engellemiştir. Nitekim Ocak-Kasım bütçe dengeleri incelendiğinde, faiz dışı fazlanın (hem konsolide bütçe hem de toplam kamu için) ek önlemlere rağmen hedefleri tutturabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Faiz dışı harcamalardaki artışın yanı sıra, bütçe gelirlerinde de zayıf bir performans sergilenmiştir.

KİT'lerde ertelenmiş fiyat artışlarının Haziran sonrasında hayata geçirilmesi izleyen aylarda toplam kamu sektörü dengesini olumlu etkilerken, vergi iadelerindeki hızlı artış, sağlık harcamalarında hızlı yükselme ve cari harcamalarda gözlenen artış gibi

harcama kalemlerinde yaşanan olumsuz gelişmeler bütçe dengesini olumsuz etkilemiştir. Sosyal güvenlik harcamalarında yıl sonu hedefi Ekim ayı itibariyle aşılmıştır. Sosyal güvenlik kuruluşları arasında en kötü performans SSK'da gözlenirken, ilk on bir ayda bütçeden yapılan transferler reel bazda %40 artmıştır. İhracattaki artışa paralel olarak vergi iadelerinde de hedeflenenin üzerine çıkılmış ve böylelikle faiz dışı toplam harcamalarda yıl sonu tahsisi Kasım itibariyle aşılmıştır.

Gelirler açısından incelendiğinde hedeflerin altında bir performans söz konusudur. Ağustos'la birlikte sigorta primlerinin toplanmasında seçim ortamı nedeniyle güçlükler yaşanırken, yeni hükümetin öngördüğü vergi mevzuatındaki değişikliklere yönelik belirsizlikler de tahsilata yönelik sorunlar doğurmuştur. Dolaylı vergi gelirleri reel bazda %11 artış göstererek Ocak-Kasım dönemi itibariyle vergi gelirlerinin %65.6'sını, toplam bütçe gelirlerinin de %50.8'ini oluşturmıştır. Ancak, toplam vergi gelirleri açısından yıl sonu hedefiyle karşılaştırıldığında arzulanan artış yakalanamamıştır. Toplam konsolide bütçe olarak bakıldığında ise, yıl içerisinde IMF kredisinin Hazine tarafından borç finansmanında kullanılmasına ve yılın ilk dört ayında faiz oranların gerilemesine rağmen Mayıs itibariyle belirsizliğe bağli olarak ortalama faiz ve vadelerin istenilen seviyelere ulaşamaması yıl sonunda bütçeye yük

getirmiştir. Vergi gelirlerinin toplam faiz ödemelerini ancak karşılayabiliyor olması ve bütçe gelirlerindeki reel azalma sonucu bütçe açığı Kasım itibariyle hedeflerin üzerine çıkarak, 27 katrilyon TL'ye ulaşmıştır.

Faiz oranları açısından temel risk Irak operasyonu olarak gözükse de, piyasalar yapısal reformları yakından takip etmektedir.

İç borç stoku yılbaşına göre 23.1 katrilyon TL artarak Kasım itibariyle 145.3 katrilyon TL'ye (90.9 milyar dolar) ulaşmıştır. Yıl içerisinde toplam Hazine itfalarının net borçlanmaya oranı (roll-over) ise %88 ile beklentilerin üstünde gerçekleşmiştir. İç borç stokunun %43.9'u değişken faizli, %18.1'i döviz cinsinden ve %13.5'i dövize endeksli DİBS'lerden oluşmaktadır. IMF kredilerinin önemli bölümünün yıl içerisinde kamuya olan borçların azaltılmasında kullanılmış olması sonucu, iç borç stokunda kamuya olan yükümlülüklerin payı yıl başına göre 12 puan azalarak Kasım itibariyle %54'e gerilemiştir. Böylece, yüksek reel faizler başta olmak üzere, borç stokunun Irak'a askeri operasyon gibi muhtemel dış risklerle beraber yurt içi finansal piyasalarda yaşanacak dalgalanmalara karşı hassasiyeti de görel olarak artmıştır. Bununla birlikte, hükümetin IMF ile görüşmeleri ve 4. Gözden geçirmenin tamamlanabilmesi için gerekli yapısal reformlar da, faiz oranlarının ileriki dönemlerdeki seyrini büyük ölçüde etkileyecektir.

Tablo 3.1 KONSOLİDE BÜTÇE (trilyon TL)	KASIM		Reel* Değ. (%)	Ocak-Kasım		Reel* Değ. (%)
	2001	2002		2001	2002	
GELİRLER	5,901	8,003	2.1	47,118	69,780	-2.8
Vergi Gelirleri	4,868	6,815	5.4	36,023	54,023	-1.6
Vergi Dışı Gelirler	1,033	1,188	-13.4	11,095	15,757	-6.8
HARCAMALAR	7,462	10,427	5.2	72,670	99,499	-10.2
Faiz Dışı Harcamalar	4,037	6,195	15.6	33,152	52,686	4.3
Faiz Harcamaları	3,426	4,232	-7.0	39,518	46,813	-22.3
BÜTÇE AÇIĞI	1,562	2,423	16.9	25,553	29,719	-23.7
FAİZ DIŞI DENGE	1,864	1,809	-26.9	13,965	17,094	-19.7
*Ortalama TEFE kullanılmıştır.						

Tablo 3.2 (trilyon TL)	PARASAL KRİTERLER ÜZERİNDEKİ ÜST SINIRLAR		
	Para tabanı	NİV	NUR*
30 Nisan 2002	8,900	27,700	-7.2
Nisan Gerçekleşme	8,680	25,197	-4.9
30 Haziran 2002	9,250**	28,900**	-7.8
Haziran Gerçekleşme	9,009	26,374	-5.8
30 Eylül 2002	10,600	31,139	-8.5
Eylül Gerçekleşme	10,104	28,551	-5.9
31 Aralık 2002	10,850	33,139	-9.7
Aralık Gerçekleşme	10,720	28,603	-4.6
*Milyar dolar cinsinden alt sınırlardır. ** Pamukbank'ın TMSF'ye devredilerek zorunlu karşılıktan muaf tutulması nedeniyle revize edilmiştir.			

Konsolide bütçe dış borç stokunda ise, IMF'den bu yıl içinde 12.5 milyar dolar tutarında kredi kullanımına paralel olarak artış kaydedilmiş, Kasım ayında da Bankacılık Dışı Finansman Kuruluşları'ndan sağlanan kredilerdeki kullanım miktarındaki artışla birlikte borç stoku 2001 yılı sonundaki 38.8 milyar dolar düzeyinden 55.5 milyar dolara tırmanmıştır. Böylelikle, Hazine'nin toplam borç stoku 2001 sonundaki 123.6 milyar dolar düzeyinden Kasım ayı itibarıyla 146.4 milyar dolara yükselmiştir. Konsolide bütçe toplam borç stokunun %13'ünü IMF kredileri oluştururken, %29 ve %19'luk dilimlerini sırasıyla iç ve dış piyasa borçları oluşturmaktadır. Yurtiçi kamu kesimi borçlarının payı ise %30'dur.

Merkez Bankası kısa vadeli faizleri parasal hedeflemeye ek bir çapa olarak kullanmaya devam etmiştir.

Yıl içinde parasal kriterleri tutturan Merkez Bankası, son üç ayda da para programı ile uyumlu bir performans sergilemiş, enflasyonu yıl sonu hedeflerinin altına indirmeyi başarmıştır. IMF kredisinin kullanımı ve kamu bankalarının görev zararı için ihraç edilen kağıtların erken itfalarının etkisiyle on iki ayda merkez bankası parası %106 artış göstermiş ancak API aracılığıyla piyasadan 7.2 katrilyon TL çekilmesi sonucunda yıl sonunda parasal tabanın artışı 2001 sonuna göre %33 olmuştur. Uygulanan para

programı çerçevesinde Net Uluslararası Rezervler ve Net İç Varlıklar kalemlerine ilişkin hedefler de tutturulmuş, belirlenen sınırlar içersinde kalınmıştır. Parasal hedeflemenin yanı sıra Merkez Bankası faiz oranlarını enflasyona yönelik kullanmaya devam etmiştir. Gerek enflasyondaki mevcut eğilim, gerekse siyasi belirsizlik algılamasının seçimle birlikte ortadan kalkması sonucunda Merkez Bankası kısa vadeli borçlanma faiz oranlarını 11 Kasım itibarıyla 2 puan azaltarak %44'e düşürmüştür. Enflasyonla mücadele açısından, uygulanan para programının etkinliğinde 2002 yılında talep ve maliyet baskılarının nispeten düşük olması etkili rol oynamıştır. En önemli maliyet unsurlarından biri olan dolar kurunun TL'ye karşı değer kaybetmesi de "resmi olmayan bir çapa" vazifesi görmüştür. 2003 yılında para politikası 2002 yılında olduğu gibi "örtük enflasyon hedeflemesi" çerçevesinde oluşturulacak; kısa dönemli faiz oranları gelecek dönem enflasyonuna odaklı belirlenecek, para tabanı yine ek bir çapa işlevi görecektir. Merkez Bankası, muhtemel bir siyasi

belirsizliğin, hükümetin yapısal reformlar ve ekonomik programa bağlı kalacağına dair piyasalarda oluşacak bir güvene müteakip ortadan kalkması sonucunda enflasyon hedeflemesine geçebilecektir.

Büyümenin finansmanı açısından kredi hacmi yetersizdir.

Sene başında büyümeyi desteklemesi beklenen ters para ikamesi ve kredi hacminde artış gerçekleşmemiştir. DTH'lar, özellikle Haziran sonrası hız kazanarak sene başına göre 3.9 milyar dolar artış göstermiştir. Bankaların yeniden yapılandırma programı ile canlı krediler içinde izlenen donuk kredilerin tahsili gecikmiş alacaklar kalemine transfer edilmesi, banka sayısındaki gerileme ve Haziran ayında TMSF kapsamına alınan Pamukbank'ın portföyünde yer alan 3.1 katrilyon TL'nin geçici hesaplara aktarılması, kredi hacminin geçmiş dönem verileri ile karşılaştırılmasında sorunlar yaratmaktadır. Yine de, mevduat bankalarının yurtiçi TL kredilerindeki reel gerileme devam ederken, Aralık'ta toplam kredi hacmi yıllık bazda reel olarak %24 azalmıştır. Bankaların sermaye yapılarını güçlendirme programı dahilinde tasfiye olunacak alacaklarda meydana gelen artış, bu miktarın bankaların toplam kredileri içindeki payını sene başına göre 11 puan artırarak yıl sonu itibarıyla %28'e yükselmesinde etkili olmuştur. Türkiye ekonomisinin kırılganlığının azaltılması için, bankacılık sisteminin ekonomiyi tehdit edecek sistematik risklerden arındırılması ve tasarruf sahibi ve

PARASAL BÜYÜKLÜKLER Tablo 3.3	Ekim	Aralık	Ekim	Aralık
	(trilyon TL)		yıllık reel % değişim	
M2YR (M2Y+R)	131,587	135,917	-10.8%	-1.8%
M2Y	128,143	133,450	-10.4%	-0.9%
M2Y	Yüzde Bileşim			
Dolaşımdaki para	5.3%	5.4%	16.1%	14.8%
Vadesiz Mevduatlar	5.7%	5.3%	-3.8%	-5.5%
Vadeli Mevduatlar	34.0%	35.2%	-1.9%	0.4%
Döviz Tev. Hes. (TL)	54.9%	54.1%	-17.3%	-2.6%

yatırımcıyı sağlıklı bir şekilde buluşturacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

IV. Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

İhracatta yakalanan yüksek performans Temmuz ayından itibaren hızlanmıştır.

Dış ticarete rekor artış yaşanan Temmuz ayından itibaren hem ihracat hem de ithalat yıllık bazda yüksek artışlar kaydetmişlerdir. Aylık bazda bakıldığında dış ticaret açısından durgunluk ayı olan Ağustos ayı gerçekleşmeleri, Temmuz ayı seviyelerinin gerisinde kalmıştır. Eylül ve Ekim aylarında ihracatta görülen yüksek performansın sürmesi sonucunda, ihracat ilk on ayda %9.6 oranında artarak 28.3 milyar dolar ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Euro'nun değerlenmesinin sağladığı fiyat rekabetinin yanı sıra, daralan iç taleple birlikte ihracatçı sektörün yurtdışı pazarlara yönelmesi sonucu ihracatta hızlı bir artış olurken, Rusya ekonomisindeki canlanma ile birlikte bavul ticareti de ivmelenerek ilk on ayda %31.7 oranında artmıştır. Aynı dönemde ithalatta görülen aylık artışlar ihracatın gerisinde kalmakla beraber, ilk on ayda ithalat %15.5 oranında artarak 39.7 milyar dolara ulaşmıştır. Bu gelişmeler ışığında dış ticaret açığı ilk on ayda %33.3 oranında artmış, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %71.3 olarak gerçekleşmiştir.

Dış ticarete yakalanan canlanmanın yıl sonuna kadar devam etmesi beklenmektedir.

Bazı aylarda yüksek sapmalar göstermesine karşın dış ticaret verileri için öncü niteliği taşıyan Gümrük Müdürlüğü verilerine bakıldığında, hem ihracatın hem de ithalatın Kasım ayında da artış trendine devam edeceği görülmektedir. Kasım ve Aralık aylarında yıllık bazda ihracatın sırasıyla %28.7 ve %32 arttığını işaret eden

Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) verileri de Gümrük Müdürlüğü verilerini desteklemektedir. Bütçe gelirleri içerisinde yer alan ve bir ay ileriden gittiği için ithalatın öncü göstergesi olarak kabul edilen ithalden alınan KDV rakamları, bir önceki ay gösterdiği rekor artışın ardından Kasım ayında aylık bazda %2.1 oranında azalış göstermiştir.

İhracat ve turizm performansına paralel olarak ilk on ayda cari işlemler dengesi fazla vermiştir.

Ağustos ve Eylül aylarında görülen olumlu performansla rağmen, turizm gelirleri ilk on ayda ancak %3.8 oranında artış göstererek 6.1 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde inşaat hizmetleri %23.4 oranında artarken taşımacılık hizmetlerinde artış %9.6 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra diğer ticari hizmetlerde yaşanan hızlı küçülme hizmetler dengesinin ilk on ayda %15.3 oranında küçülerek 7 milyar dolara gerilemesine neden olmuştur. Birbiri ardına yaşanan krizler sonucunda artan belirsizlik işçi gelirleri üzerinde de erozyona yol açmıştır. İlk on ayda işçi gelirleri %28.7 oranında azalma göstermiştir. Son olarak, yatırım geliri dengesindeki çıkışın %14.5 oranında azalmasının da etkisiyle cari işlemler dengesi ilk on ayda 594 milyon dolar fazla vermiştir.

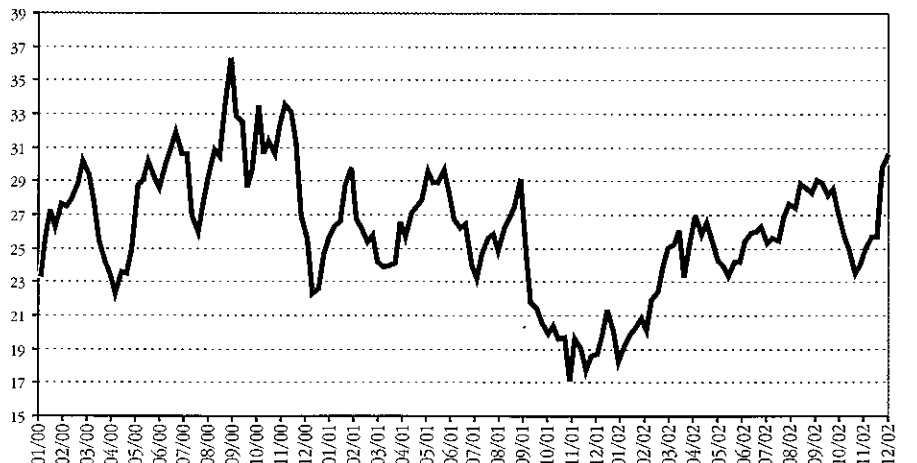
İlk on ayda IMF kredisinin etkisiyle resmi rezervler 5.8 milyar dolar artmıştır.

Toplam sermaye hareketleri geçen sene ilk on ayda yaşanan derin krizin etkisiyle 10.2 milyar dolar çıkış gösterirken, bu sene aynı dönemde 918 milyon dolar giriş göstermiştir. Doğrudan yatırımlar kalemi, 2001 yılı öncesi trendine paralel olarak sadece 491 milyon dolarlık giriş kaydederken, portföy yatırımlarında 746 milyon dolar çıkış yaşanmıştır. Portföy varlıklarındaki 1.6 milyar dolarlık azalmada, sektördeki sermaye yeterlilik oranlarına uyum gösteren bankacılık sektörünün varlıklarında yaşanan 1.1 milyar dolar çözülme ağırlıklı olmuştur. Yükümlülüklerde ise, hükümetin ilk on ayda gerçekleştirdiği 890 milyon dolarlık borçlanma belirleyici olmuştur. İlk on ayda IMF'den 12.5 milyar dolarlık kredi kullanılırken 6.1 milyar dolar geri ödeme yapılmış böylece net kullanım 6.4 milyar dolar olmuştur. Aynı dönemde bankacılık sektörü yurtdışına net 1.1 milyar dolar kredi geri ödemesi yaparken, diğer sektörlerin yurt dışından sağladıkları uzun vadeli krediler 1.3 milyar dolara ulaşmıştır. Ticari kredilerde ise %60'ı uzun dönem olmak üzere 1.6 milyar dolar artış olmuştur. Bu gelişmeler ışığında 7.5 milyar dolarlık sermaye girişi yaşanırken, 2.1 milyar dolar çıkış gösteren net hata ve noksan kalemiyle birlikte 5.4 milyar dolar resmi rezerv birikimi sağlanmıştır.

ABD \$

Petrol Fiyatları*

Grafik 4.1

* Avrupa Brent haftalık varil başına spot fiyatları (FOB)

TL'de Ağustos başından beri görülen reel değer kazancı Aralık ayında da devam etmiştir.

Mayıs ayında başlayan ve Ağustos ayına kadar devam eden siyasi belirsizlik, üç ayda TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru endeksinin %25.1 oranında, TEFE bazlı endeksinin ise %23.6 oranında değer kaybetmesine yol açmıştır. Temmuz sonunda meclisten erken seçim kararı çıkması ve yaz aylarında mevsimsel olarak turizm gelirinde yaşanan artış ile birlikte TL'deki reel değer kaybı da durmuştur. Buna paralel olarak Ağustos ayından Aralık ayına kadar geçen sürede ise TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru endeksi %17 oranında değer kazanırken TEFE bazlı endekste ki değer kazancı %16.5 olarak gerçekleşmiştir.

Aralık ayı başında piyasalara hakim olan aşırı iyimserlikle beraber TL'de görülen yüksek değerlenme sonucunda Merkez Bankası alım yaparak müdahale etmiştir. Kopenhag zirvesi sonrasında artan Irak savaşı tehdidi, hükümetin yapısal reformlarla ilgili çelişkili açıklamalar yapması ve her yıl sonunda yaşanan bilanço hareketleri ile birlikte kurlar yukarıya doğru tırmanmaya başlamıştır. Aralık ortasında TL'deki değer kaybının günlük %10'lara ulaşması sonucunda Merkez Bankası bu defa satış yaparak piyasaya müdahale etmiştir. Ortalama dolar kuru bir önceki ayın aynı seviyesinde kalsa da ay sonu kur değeri ay başına göre %8.4 oranında değer kazanmıştır.

V. 2002 ve 2003 Yılı Beklentileri

TÜSİAD 2002 yılında GSYİH'nin %6.7 artmasını beklemektedir.

Ekim ayında yayınlanan "Konjonktür"ün 33.sayısında, 2002 yılı tahminleri yaşanan siyasi belirsizlikle artan dolar kuru ve faizlerin yurtiçi tüketim ve yatırım talebini yılın üçüncü çeyreğinde olumsuz etkileyeceği

varsayımı altında yapılmıştır. Dış konjonktürde beklenen yavaşlamanın ise, yurtiçinde daralan talebin telafi edilmesini zorlaştıracığı ve 2002 yılı büyümesinin %5 olacağı beklenmekteydi. Ne var ki, yılın üçüncü çeyreğinde gerek kamu yatırım ve tüketim harcamalarının beklenilenin oldukça üzerinde artarak büyümeyi hızlandırması, gerek ihracat performansının ivmelenmesi büyümeyi tahminlerimizin üzerine çıkarmıştır. Üçüncü çeyrek büyüme performansı ve yılın son aylardaki gelişmeler ışığında TÜSİAD 2002 GSYİH büyümesini %6.7 olarak revize etmiştir.

2003 yılı tahminleri değişik senaryolar altında yapılmış olup, baz senaryoda GSYİH artışının %4.5, yıl sonu TÜFE artışının %24 olması beklenmektedir.

Bir önceki Konjonktür'de, 2003 yılında oluşacak ekonomik performansın, büyük ölçüde dışsal gelişmelere bağlı olmasından dolayı makroekonomik senaryo değişik ihtimaller göz önünde bulundurularak oluşturulmuştu. Önemli dışsal gelişmeler olarak, Kopenhag zirvesi, Kıbrıs sorunu ve Irak operasyonu alınmıştı. Ocak ayı itibariyle bakıldığında, Irak konusundaki belirsizlikler aynı şekilde devam ederken, Kopenhag zirvesinden çıkan sonuç temel senaryo ile uyumlu olmuştur. İyimser senaryoda, Kıbrıs konusunda tarafların anlaşabileceği bir çözüme ulaşılacağı ve Irak sorunun askeri müdahale yapılmaksızın çözüleceği varsayımları yapılmıştır. Hükümet programa ve özellikle yapısal reformlara devam konusunda piyasalarda güven ortamını kalıcı olarak oluşturup faizlerin düşmesine yardımcı olurken, yaygın bir canlanma yaşanacağı öngörülmüştür.

Bu senaryo altında, GSYİH büyümesinin %7'ye ulaşması, enflasyon hedeflemesine geçilmesiyle yıl sonunda TÜFE artışının %20'ye inmesi, reel faizler %10'a inerken TL'nin dolar

karşısında reel bazda %6 değer kazanması beklenmektedir. Faiz dışı fazlanın ise GSMH'nin %5.5'i olacağı tahmin edilmektedir.

Kötümser senaryoda ise temel faktör Irak'a yönelik uzun süre devam edecek bir operasyon olmaktadır. Savaşla birlikte petrol fiyatları uzun süre 35\$ ortalamasında kalacak ve global ekonomi yavaşlarken, finansman imkanları hızla azalacaktır. Hükümet olumsuz beklentilerin ışığında piyasalarda faiz oranlarını indirmekte başarılı olamayacak, merkez bankası zayıf parasal hedefleme uygulayacaktır. Bu senaryo altında, GSYİH büyümesinin %2.5 olması, enflasyondaki düşüşün durarak 2003 sene sonunda %30 seviyesinde kalması, reel faizlerin %20'ye çıkması ve TL'nin dolar karşısında reel bazda değerinin aynı kalması beklenmektedir. Faiz dışı fazla ise, nominal olarak azalacak olmasına karşın iyimser senaryoya göre daralacak olan milli hasılayla değerlendirildiğinde, bu senaryo altında da %5.5 olacaktır.

Diğer tüm senaryolar bu iki bandın içinde kalırken, 2003 yılı baz senaryomuzu oluştururken Kıbrıs konusunda da Kopenhag zirvesine paralel bir sonuç alınacağı, Irak operasyonunun ise kısa süreli, hızlı ve Türkiye'nin mali kaybının bir şekilde telafi edilerek gerçekleştirileceği kurgulanmıştır. Bu senaryoda petrol fiyatları 22\$-28\$ bandını aşmayacak, yılın ikinci yarısına doğru enflasyon hedeflemesine geçilebilecek ve yılın ilk aylarında yaşanacak operasyonun ardından faiz oranları düşerek ekonomik canlanmayı destekleyecektir. Baz senaryoda, GSYİH büyümesinin %4.5 olması, yıl sonunda TÜFE artışının %24'e inmesi, reel faizlerin %13 olması, TL'nin dolar karşısında reel bazda %3 değer kazanması beklenmektedir. Diğer senaryolarda olduğu gibi, faiz dışı fazlanın GSMH'nin %5.5'i olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO 1.1 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
ÜRETİM VE FİYATLAR

	2001	2002											
	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (DİE, 1997 = 100)													
Yıllık % Artış	-8.0	-2.1	-4.9	19.3	14.8	11.2	7.3	12.2	7.0	10.8	12.0	8.6	..
Aylık % Artış	-8.0	-0.9	-6.0	21.8	-2.4	4.0	-3.5	0.8	-2.3	6.8	4.7	-3.5	..
Yıllık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	-7.6	-2.4	-5.1	20.0	14.4	11.3	7.2	12.4	6.9	11.1	11.9	8.5	..
KAPASİTE KULLANIM ORANI (DİE, %)													
	73.3	74.0	71.9	76.0	74.3	75.5	76.2	77.5	76.4	80.0	80.6	77.1	..
ÜCRETİLER (DİE, Dönemsel, 1997=100, İm. San.)													
Saat Başına Reel Ücret Endeksi (yıllık % artış)	-20.5	..	..	-15.9	..	..	-4.2	..	..	-2.9	..	..	..
Reel Kazanç Endeksi (yıllık % artış)	-20.0	..	..	-17.4	..	..	-4.5	..	..	-6.8	..	..	..
TOPTAN EŞYA FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	88.5	92.0	91.8	77.5	58.0	49.3	46.8	45.9	43.9	40.9	36.1	32.8	30.8
Aylık % Artış	4.1	4.2	2.6	1.9	1.8	0.4	1.2	2.7	2.1	3.1	3.1	1.6	2.6
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	3.9	3.6	2.1	1.2	0.6	1.1	2.5	3.6	3.3	2.7	2.3	2.0	2.4
TÜKETİCİ FİYATLARI (DİE, 1994=100)													
Yıllık % Artış	68.5	73.2	73.1	65.1	52.7	46.2	42.6	41.3	40.2	37.0	33.4	31.8	29.7
Aylık % Artış	3.2	5.3	1.8	1.2	2.1	0.6	0.6	1.4	2.2	3.5	3.3	2.9	1.6
Aylık % Artış (mevsimsellikten arınmış)	3.3	4.7	2.0	1.3	1.5	1.2	2.0	2.3	2.8	2.4	2.0	2.5	1.7
DÖVİZ KURU (MB alış kuru)													
TL/US\$ (aylık ortalama)	1,447,266	1,359,467	1,350,200	1,351,431	1,314,287	1,390,826	1,526,830	1,654,298	1,632,314	1,644,394	1,646,356	1,597,838	1,592,258
Yıllık % Artış	113.6	102.7	79.9	39.1	8.4	22.8	25.7	25.3	16.7	11.5	2.9	5.6	10.0
Aylık % Artış	-4.3	-6.1	-0.7	0.1	-2.7	5.8	9.8	8.3	-1.3	0.7	0.1	-2.9	-0.3
FİYAT HADLERİ (DİE, 1994=100)*													
Dış Ticaret Hadleri (İhracat/İthalat)	93.0	91.2	91.7	90.7	89.5	89.9	89.9	88.7	89.4	89.3	90.1	..	..
İç Ticaret Hadleri (Tarım/İmalat)	102.0	106.1	111.0	109.6	107.5	103.8	102.4	99.7	101.1	101.6	105.1	106.0	106.1
İÇ BORÇLANMA YAPISI (satış miktarı ağırlıklı)													
Yıllık Bileşik Faiz (%)	74.0	73.9	74.0	70.5	60.2	56.2	72.2	72.6	64.9	63.5	65.1	52.8	49.8
Ortalama Vade (gün)	170	274	359	326	279	268	152	161	195	205	281	193	247

(..) Yayınlanmamış veri

(*) Hesaplama mevsimsellikten arındırılmış seriler kullanılmıştır

TABLO 1.2 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
DİŞ TİCARET

	2002												2001
	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
DİŞ TİCARET DENGESİ (milyon \$)													
Aylık													
İthalat (CIF)	3,441	3,337	2,966	3,495	4,021	4,246	3,829	4,540	4,348	4,339	4,614	..	..
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	2,658	2,553	2,366	2,727	2,737	2,903	2,694	3,015	2,840	3,123	3,353	..	..
Dış Ticaret Dengesi	-783	-784	-600	-768	-1,284	-1,343	-1,135	-1,525	-1,508	-1,216	-1,261	..	..
ÖDEMELER DENGESİ (milyon \$)													
Aylık													
Cari İşlemler Dengesi	-180	24	-307	-42	-477	-320	174	32	398	599	513	..	..
Dış Ticaret Dengesi*	-368	-361	-91	-193	-658	-791	-653	-977	-849	-540	-572	..	..
Görünmeyenler	188	385	-216	151	181	471	827	1,009	1,247	1,139	1,085	..	..
DİŞ TİCARET DENGESİ (milyon \$)													
12 Aylık Kümülatif													
İthalat (CIF)	41,399	40,664	40,036	40,422	41,405	42,092	42,622	43,725	44,571	45,485	46,735	..	..
İhracat (FOB), Bavlul ticareti hariç	31,340	31,657	31,507	31,688	31,809	31,827	31,959	32,490	32,751	33,270	33,811	..	..
Dış Ticaret Dengesi	-10,059	-9,007	-8,529	-8,734	-9,596	-10,265	-10,663	-11,235	-11,820	-12,215	-12,924	..	..
ÖDEMELER DENGESİ (milyon \$)													
12 Aylık Kümülatif													
Cari İşlemler Dengesi	3,396	4,055	3,831	3,544	2,418	1,730	1,666	1,263	832	719	612	..	..
Dış Ticaret Dengesi*	-4,537	-3,516	-3,023	-3,116	-3,845	-4,387	-4,692	-5,137	-5,551	-5,756	-6,273	..	..
Görünmeyenler	7,933	7,571	6,854	6,660	6,263	6,117	6,358	6,400	6,383	6,475	6,885	..	..
Resmî Rezerv Hariç Sermaye Hareketleri	-14,198	-16,197	-13,768	-10,495	-8,751	-6,701	-3,949	-3,321	-2,317	-3,498	-3,048	..	..
Net Doğr.Yatırımlar	2,769	2,700	1,167	1,252	1,212	1,288	1,222	1,090	1,127	910	613	..	..
Portföy Yatırımları	-4,515	-5,162	-2,156	-1,706	-555	-1,124	-2,093	-1,307	-1,346	-1,818	-1,191	..	..
Net Uzun Vad.Serm.Har.	-1,131	-1,327	-896	-170	495	1,188	1,495	1,169	1,539	1,736	1,269	..	..
Net Kısa Vad.Serm.Har.	-11,321	-12,408	-11,883	-9,871	-9,903	-8,053	-4,573	-4,273	-3,637	-4,326	-3,739	..	..
Net Hata ve Noksan	-2,122	-3,036	-2,043	-2,699	-2,305	-2,798	-2,405	-1,618	-1,190	-42	398	..	..
Rezerv Hareketleri* *	2,694	4,948	186	-2,144	-4,248	-1,308	-4,389	-5,050	-5,662	-5,516	-6,299	..	..
DİŞ TİCARET (yıllık % artış)													
İthalat	-22.5	-18.0	-17.5	12.4	32.3	19.3	16.1	32.1	24.2	26.7	37.1	..	..
İhracat	6.9	14.2	-6.0	7.1	4.6	0.6	5.2	21.4	10.1	20.3	19.2	..	..
Fiyat Endeksi (1994=100)													
İthalat	-5.8	-9.2	-10.1	-9.6	-6.1	-4.6	0.2	0.2	1.6	0.9	6.0	..	..
İhracat	-5.0	-9.7	-7.6	-6.9	-5.6	-3.7	-0.1	-3.7	-0.3	1.4	5.4	..	..
Miktar Endeksi (1994=100)													
İthalat	-19.2	-8.1	-8.3	27.6	46.0	21.6	9.8	34.0	21.0	26.4	30.2	..	..
İhracat	18.6	31.9	8.7	21.0	14.4	9.8	7.5	37.3	9.9	20.9	14.1	..	..

(*) İhracat(FOB)-İthalat(FOB), Bavlul ticareti dahil, diğer mallar hariç

(**) Artı işaret rezerv azalışını gösterir

(..) Yayınlanmamış veri

TABLO 1.3 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
KONSOLİDE BÜTÇE

	2001	2002											
	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
12 AYLIK KÜMÜLATİF (trilyon TL)													
Gelirler	51,813	53,798	54,440	56,280	57,074	62,355	64,706	66,673	68,312	70,843	72,372	74,474	..
Vergi Gelirleri	39,768	41,158	42,607	44,399	45,290	47,322	48,692	50,492	52,047	54,307	55,820	57,768	..
Vergi Dışı Gelirler	11,376	11,850	11,021	11,014	10,855	14,084	15,004	15,120	15,170	15,397	15,384	15,114	..
Harcamalar	80,379	87,682	93,546	97,391	100,520	101,813	103,043	103,553	103,608	105,554	104,243	107,207	..
Cari	20,368	21,170	21,892	22,764	23,689	24,668	25,364	26,299	27,150	27,850	28,721	29,608	..
Yatırım	4,140	4,171	4,210	4,239	4,231	4,441	4,717	4,993	5,267	5,596	5,913	6,183	..
Transferler	55,871	62,340	67,445	70,388	72,599	72,704	72,962	72,261	71,191	72,108	69,609	71,417	..
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	12,498	12,636	11,524	11,683	10,833	14,301	15,451	15,528	15,186	16,160	15,682	15,627	..
Bütçe Dengesi	-28,566	-33,885	-39,106	-41,112	-43,446	-39,457	-38,337	-36,880	-35,297	-34,711	-31,871	-32,733	..
Finansman	32,050	36,571	40,246	42,120	44,670	40,627	39,449	37,923	36,355	36,293	33,442	33,862	..
Dış Borçlanma (net)	-4,448	-3,800	7,805	7,812	10,209	10,317	10,762	12,161	14,935	14,980	15,010	16,189	..
İç Borçlanma (net)	23,542	26,344	17,971	19,872	21,515	20,894	18,267	17,600	16,516	16,912	20,163	16,157	..
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	14,938	15,473	12,672	12,721	11,386	9,971	14,607	19,378	18,339	19,859	20,937	19,881	..
Diğer	12,966	14,026	14,470	14,436	12,947	9,416	10,420	8,162	4,904	4,401	-1,731	1,516	..
12 AYLIK KÜMÜLATİF (milyar \$)													
Gelirler	43.8	42.9	40.9	41.4	41.7	44.8	45.7	46.3	46.7	48.0	48.8	49.9	..
Vergi Gelirleri	33.1	32.2	31.9	32.6	33.1	34.0	34.3	34.9	35.4	36.6	37.4	38.5	..
Vergi Dışı Gelirler	10.1	10.1	8.4	8.1	7.9	10.1	10.6	10.6	10.5	10.6	10.6	10.4	..
Harcamalar	64.8	67.8	69.7	71.6	73.7	73.1	72.8	71.8	71.1	71.7	70.7	72.3	..
Cari	16.6	16.4	16.3	16.6	17.2	17.7	17.9	18.2	18.5	18.9	19.3	19.8	..
Yatırım	3.1	3.1	3.1	3.1	3.0	3.1	3.3	3.4	3.5	3.7	3.9	4.0	..
Transferler	45.1	48.4	50.3	51.9	53.4	52.3	51.6	50.3	49.0	49.2	47.5	48.5	..
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	11.9	11.1	8.9	8.7	7.9	10.3	10.9	10.9	10.5	11.0	10.7	10.6	..
Bütçe Dengesi	-21.0	-24.9	-28.7	-30.2	-32.0	-28.4	-27.1	-25.6	-24.3	-23.7	-21.9	-22.4	..
Finansman	23.8	26.9	29.5	30.8	32.8	29.1	27.8	26.2	25.0	24.7	22.9	23.1	..
Dış Borçlanma (net)	-3.5	-2.8	5.7	5.7	7.6	7.7	8.3	9.0	10.7	10.8	10.8	11.6	..
İç Borçlanma (net)	17.9	19.3	13.3	14.5	15.6	15.3	12.7	11.7	10.8	10.9	12.8	10.1	..
Kısa Vadeli Borçlanma (net)	14.3	13.7	10.2	9.8	8.6	7.1	10.3	13.2	12.3	13.3	14.0	13.3	..
Diğer	9.5	10.4	10.5	10.7	9.6	6.1	6.8	5.5	3.5	3.1	-0.8	1.3	..
İÇ BORÇ STOKU													
Karlıyón TL	122.2	128.1	118.0	120.3	123.3	122.8	126.8	130.4	137.1	140.3	144.2	145.3	..
Milyar \$	84.4	94.3	87.4	89.0	93.8	88.3	83.1	78.8	84.0	85.3	87.6	90.9	..
İç Borç / M2Y (%)	118.7	127.6	114.1	116.4	117.6	111.8	108.2	105.6	112.5	111.9	112.5	115.3	..

(..) Yayınlanmamış veri

TABLO 1.4 ÖNEMLİ EKONOMİK VE MALİ GÖSTERGELER (2001-2002)
PARASAL GELİŞMELER

	2002												2001
	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
PARA ARZLARI (yıllık % değişim)													
Dolaşımdaki Para	49.3	74.1	115.6	60.0	56.0	50.9	54.1	53.4	50.3	44.6	58.0	69.9	50.2
Vadesiz Mevduat	14.2	34.8	33.3	28.4	9.8	29.0	11.9	10.6	1.2	21.1	30.9	26.1	23.6
M1	27.9	49.8	65.6	40.2	27.9	37.7	28.0	28.2	19.3	31.1	42.7	44.1	35.8
Vadeli Mevduat	45.2	43.7	41.1	28.3	35.9	35.8	33.5	46.7	37.1	32.5	33.5	32.3	31.4
M2	40.9	45.0	46.3	30.9	34.1	36.3	32.2	42.0	32.2	32.1	35.7	35.1	32.4
Döviz Tevdiat Hesabı (TL)	132.9	117.7	84.2	60.4	45.8	55.8	46.5	44.1	29.9	17.6	12.6	12.8	27.4
M2Y	80.1	76.4	64.1	44.6	39.9	45.9	39.6	43.2	30.9	23.7	21.9	22.4	29.6
Repo	-53.2	-49.1	-53.5	-6.2	-43.8	-35.8	-36.0	-46.7	-9.3	-15.1	5.6	-34.7	-11.7
M2YR	67.5	63.6	52.4	42.0	33.9	40.1	34.8	36.4	29.1	22.2	21.4	20.4	28.5
Resmi Mevduat	117.8	60.0	60.1	35.9	118.1	27.6	37.9	82.6	83.3	93.2	90.0	98.8	-15.6
Merkez Bankası Diğer Mevduat	110.7	13.3	57.7	-14.1	-39.2	-64.8	146.8	-75.8	-12.3	28.3	94.7	41.7	3.4
M3Y	81.1	75.1	63.9	43.3	39.8	42.8	40.1	41.6	30.3	24.6	23.4	23.8	28.3
M2Y (trilyon TL)	102,950	100,386	103,493	103,335	104,851	109,868	117,240	123,428	121,909	125,409	128,143	126,006	133,450
M2Y'nin Bileşimi (%)													
Dolaşımdaki Para	4.7	4.5	5.8	4.8	5.0	4.8	5.1	5.0	5.1	5.1	5.3	5.8	5.4
Vadesiz Mevduat	5.5	5.7	5.6	6.4	5.5	6.2	5.9	5.2	5.9	5.8	5.7	6.1	5.3
Vadeli Mevduat	34.7	36.5	35.9	37.4	37.9	36.5	34.5	33.8	33.4	33.6	34.0	35.4	35.2
Döviz Tevdiat Hesabı	55.1	53.4	52.7	51.5	51.6	52.6	54.5	56.1	55.6	55.4	54.9	52.7	54.1
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
KREDİ HACMİ (yıllık % değişim)	24.8	21.1	15.3	11.1	8.2	16.8	5.1	4.1	-2.0	-4.3	-5.1	-3.6	2.5
Mevduat Bankası Kredileri	21.6	19.3	14.3	10.3	8.4	17.1	4.6	3.2	-3.1	-5.2	-5.9	-4.4	1.9
Özel	14.1	18.8	21.4	25.6	23.7	27.2	-3.8	-7.0	-9.9	-7.2	-6.3	-6.8	-6.3
Kamu	-19.5	-18.2	-19.1	-18.6	-13.8	-5.3	0.6	-0.2	1.0	1.1	1.0	4.1	4.0
Kalkınma ve Yatırım Bankası Kredileri	76.6	48.5	30.1	22.0	5.6	13.9	12.0	15.4	10.8	5.5	4.3	6.0	9.5
MB ANALİTİK BİLANÇOSU (milyon \$)													
Para Tabanı	5,358	5,726	6,663	6,298	6,379	6,358	5,754	5,762	5,873	6,145	6,405	7,634	6,344
Net İç Vartıklar	14,140	14,274	7,536	7,675	6,369	7,180	6,516	5,655	4,446	4,812	4,537	5,704	4,857
Net Dış Vartıklar	-8,782	-8,548	-872	-1,378	10	-822	-762	107	1,426	1,333	1,867	1,931	1,487
Net Kamu	19,974	22,514	17,893	19,431	18,446	16,010	15,876	14,657	12,039	12,662	12,777	14,458	14,567
Açık Piyasa İşlemleri Borçları	768	1,426	4,125	4,645	5,296	4,854	5,516	5,543	3,966	4,341	4,660	4,766	5,154
MB REZERVLERİ (milyar \$)	18.7	19.2	20.3	20.3	22.2	22.0	22.2	23.6	25.1	25.1	25.5	26.0	26.7
MB REZERVLERİ/(İÇ BORÇ + M2Y, %)	12.0	11.4	12.4	12.3	12.8	13.1	13.9	15.4	15.8	15.5	15.4	15.3	..
DİŞ BORÇ STOKU (milyar \$)	115.2	..	..	117.6	..	..	125.7	..	..	127.5	..	..	..

Net Dış Vartıklar = Dış Vartıklar - (Dış Yükümlülükler + Bankalar Döviz Mevduatı)
 Net İç Vartıklar = Net Kamu - Fonlar + Bankalara Açılan Nakit Kredi + Net APİ + Diğer + Değerleme Hesabı
 Net Kamu = Kamuya Açılan Nakit Krediler - (Kamu Mevduatı + Döviz Olarak Takip Olunan Mevduat)
 Para Tabanı = Net Dış Vartıklar + Net İç Vartıklar

TÜSİAD KONJONKTÜR

**TABLO 2 GAYRİ SAFİ YURTİÇİ HASILA
(1987 fiyatlarıyla, TL)**

Harcama Gruplarına Göre

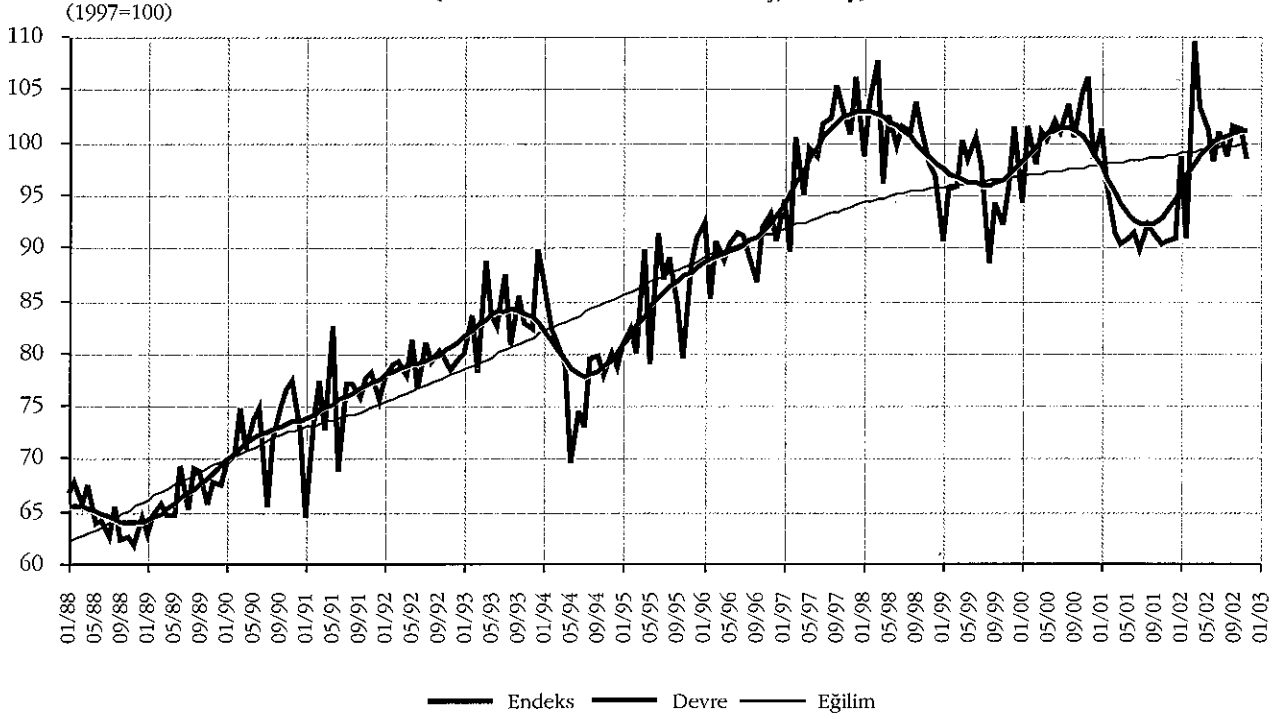
Sektörler İtibariyle

	Yıllık % Artış		% Pay		Dönemler İtibariyle Yıllık % Artış				Yıllık % Artış		% Pay		Dönemler İtibariyle Yıllık % Artış		
	2000	2001	2001	2001	2001-4	2002-1	2002-2	2002-3	2000	2001	2001	2001	2001-4	2002-1	2002-2
Özel Nihai Tüketim Harc.															
Gıda- içki	6.2	-9.2	66.5		-11.3	-1.9	2.2	2.6	3.9	-6.5	13.8		-13.2	-1.0	2.4
Dayanıklı Tüketim Malları	3.2	-3.6	24.8		-3.6	-1.3	-1.0	3.0	4.1	-6.6	12.9		-13.7	0.8	0.4
Yarı Dayanıklı Tüketim Malları	27.4	-30.4	10.0		-33.2	-6.9	6.4	1.9	2.7	-8.1	0.6		-16.4	-17.3	29.4
Enerji-Ulaştırma-Haberleşme Hizmetleri	0.9	-9.0	9.9		-19.0	-1.4	0.9	1.9	-2.2	2.5	0.3		7.3	18.9	-2.5
Konut Sahipliği	-2.1	0.9	9.6		4.4	-2.9	1.8	-1.8	6.0	-7.5	29.0		-10.7	2.8	12.6
Devletin Nihai Tüketim Harc.	7.6	-9.3	6.5		-11.5	1.6	10.7	8.8	-1.1	-8.8	1.4		-15.9	-1.1	-7.7
Maaş-Ücret	0.0	2.1	5.7		2.0	2.0	1.9	1.7	6.4	-8.1	24.1		-12.0	2.3	13.7
Mal ve Hizmet Alımı	7.1	-8.5	8.6		-8.9	2.3	2.6	12.1	6.5	-2.1	3.5		0.4	6.8	13.7
Gayri Safi Sabit Sermaye Ols.	2.0	1.6	4.6		1.0	1.9	0.2	0.3	4.4	-5.5	5.3		-3.3	-2.4	-5.9
Kamu Sektörü	12.4	-18.0	4.0		-14.4	3.5	5.6	28.0	12.0	-9.4	22.4		-14.4	3.1	11.1
Makine Teçhizat	16.9	-31.5	20.7		-38.6	-24.7	-1.2	6.9	11.1	-12.8	18.4		-17.0	2.3	14.8
Bina İnşaatı	19.6	-22.0	6.1		-18.8	-17.8	3.1	29.6	17.3	9.9	4.0		0.7	8.5	-5.1
Bina Dışı İnşaat	20.3	-39.0	1.5		-32.4	-15.3	13.8	72.1	5.5	-5.3	13.7		-4.1	1.2	8.0
Özel Sektör	31.6	-20.0	1.8		-27.3	-17.9	27.1	34.0	0.9	-9.9	2.5		-14.2	-7.4	-9.6
Makine Teçhizat	12.2	-10.3	2.9		-0.8	-21.0	-14.1	12.0	0.0	2.1	5.4		2.1	2.0	1.9
Bina İnşaatı	16.0	-34.9	14.6		-50.0	-26.0	-2.7	-2.1	6.1	-7.6	2.3		-10.4	1.8	8.7
Stok Değişimleri*	37.2	-49.6	7.3		-69.0	-41.1	2.7	15.4	0.7	-11.7	2.0		-16.9	-9.6	-11.8
Mal ve Hizmet İhracatı	-9.7	-8.0	7.3		-8.5	-2.2	-8.8	-13.7	6.6	-6.9	92.3		-9.8	2.0	8.5
Mal ve Hizmet İthalatı	1.1	-4.0			-3.1	5.9	12.6	3.3	2.0	1.6	4.7		1.0	1.8	0.2
G.S.Y.İ.H (Talep)	19.2	7.4	38.2		6.4	10.2	5.2	16.0	1.1	0.2	0.4		0.0	0.3	0.5
G.S.Y.İ.H (Arz)	25.4	-24.8	32.4		-26.0	2.1	20.3	19.1	6.4	-6.5	97.4		-9.3	2.0	8.1
	7.3	-7.5	100.0		-10.3	1.8	8.8	7.9	28.1	-25.1	4.6		-28.4	-0.4	24.6
	7.3	-7.5	-		-10.3	1.8	8.8	7.9	7.4	-7.5	102.0		-10.3	1.8	8.8

* Değerler GSYİH büyümesine yüzde katkıyı ifade etmektedir.

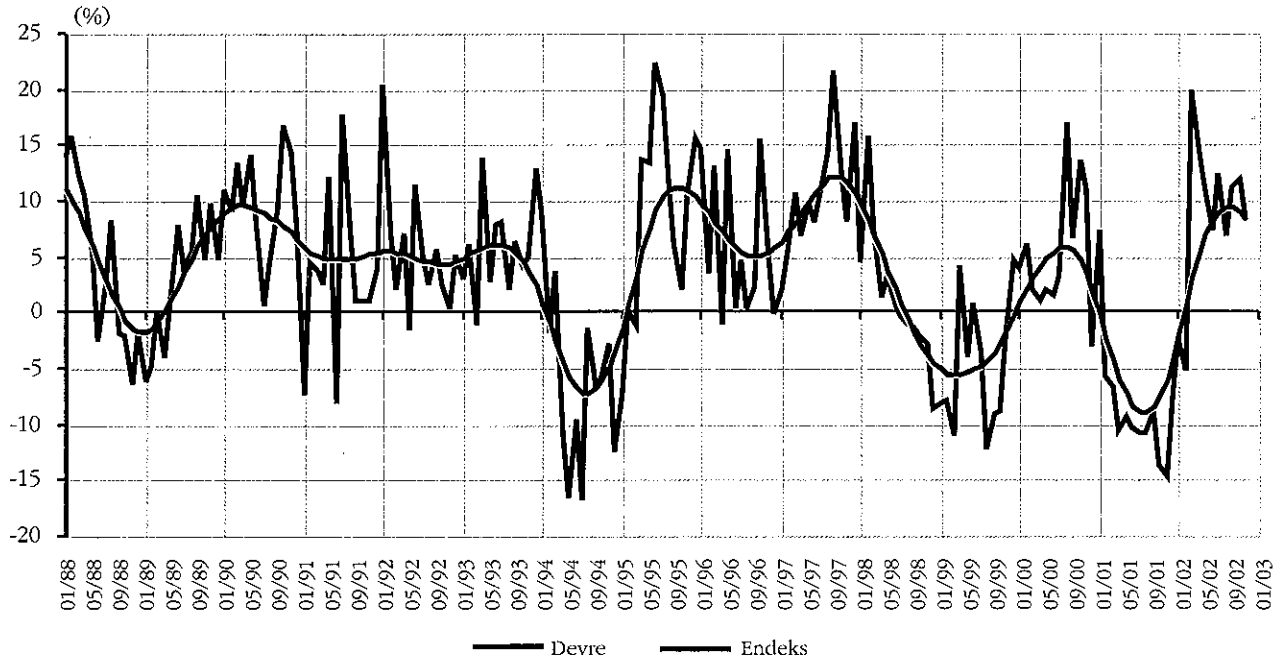
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Düzey)

GRAFİK 1

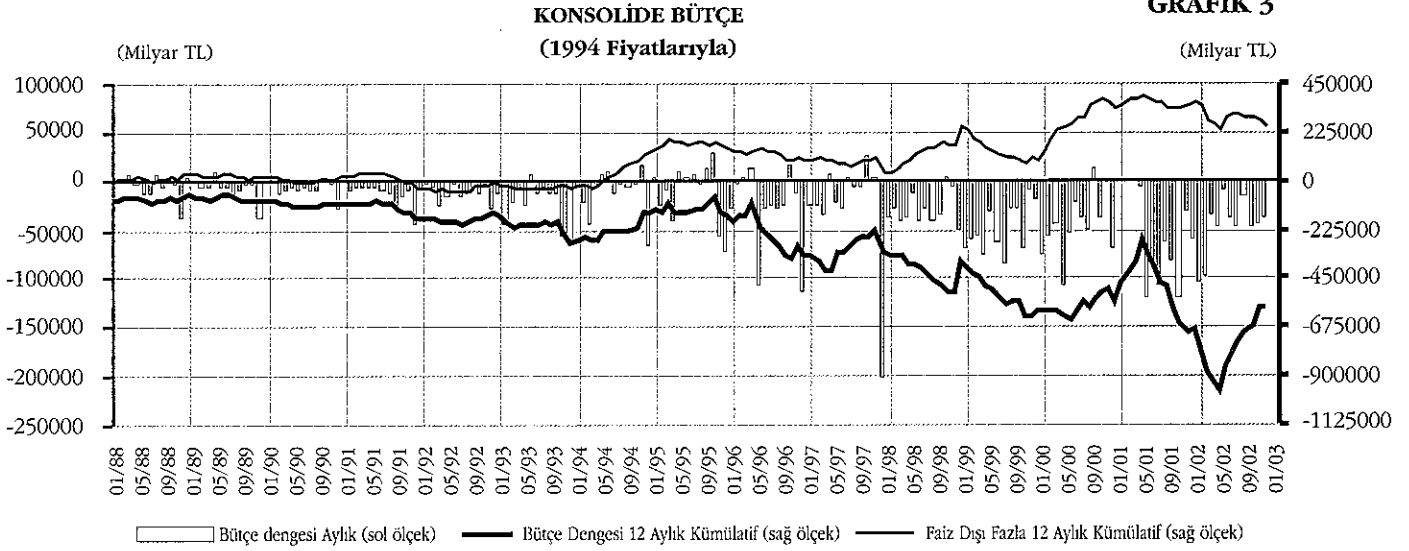

SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllık Yüzde Artış)

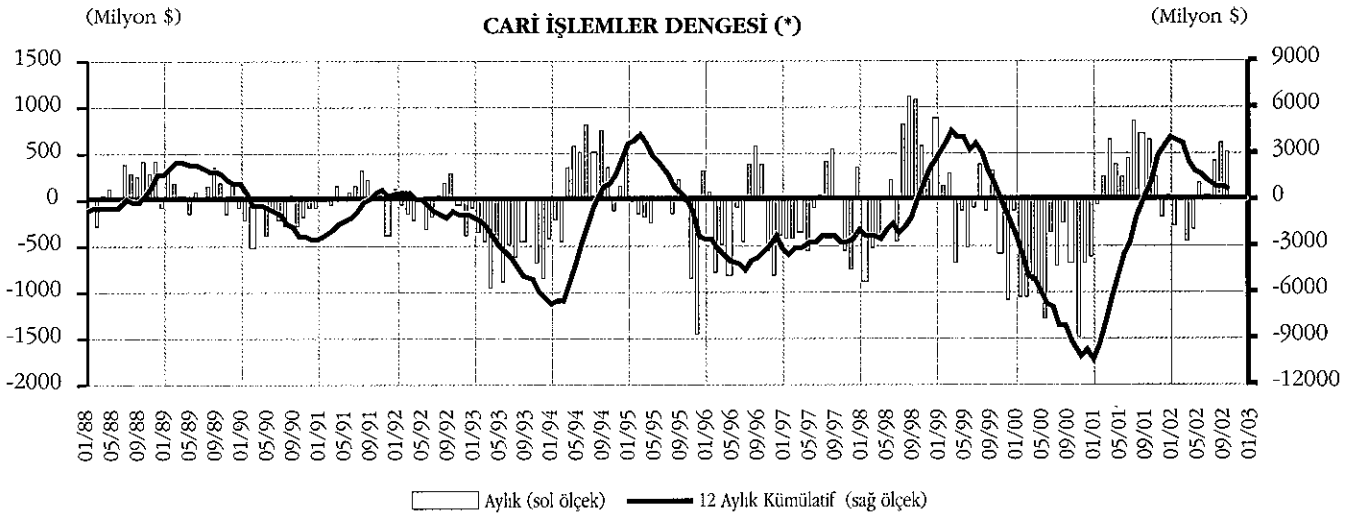
GRAFİK 2

GRAFİK 3

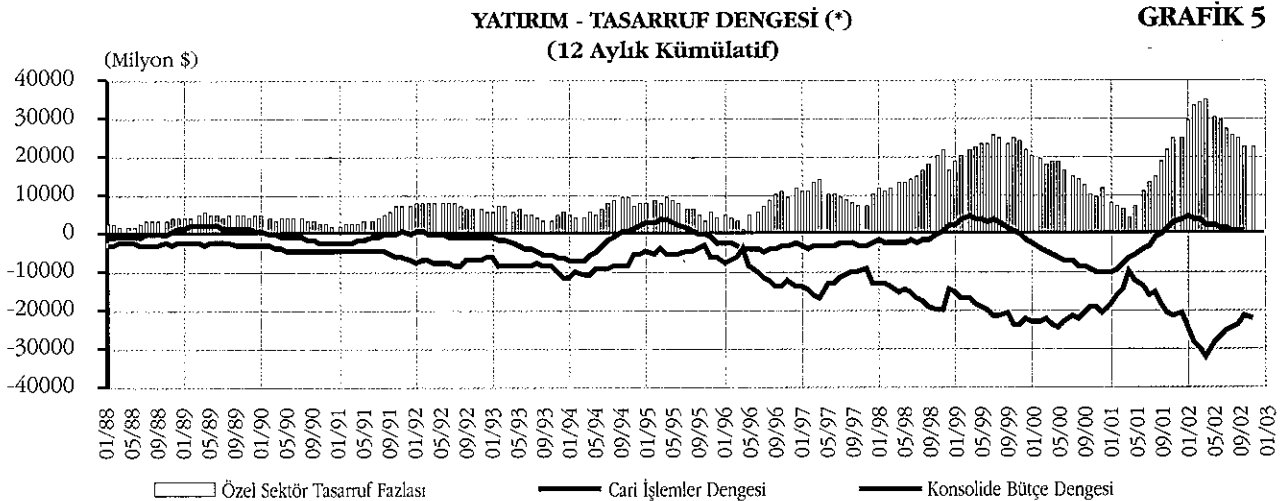

GRAFİK 4

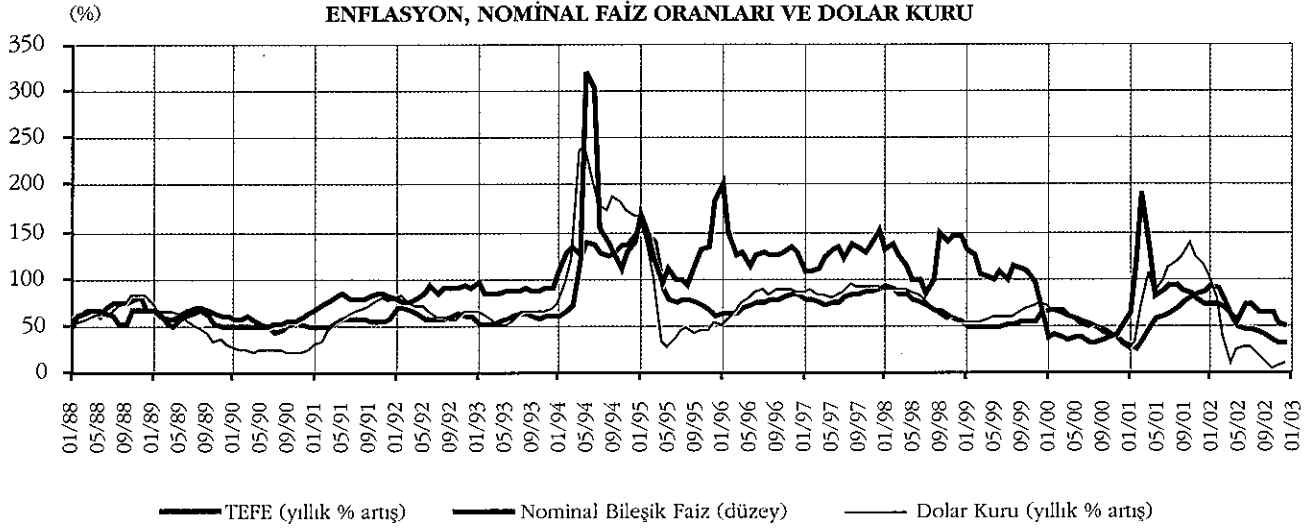
(*) 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamlar kullanılmaktadır.

GRAFİK 5

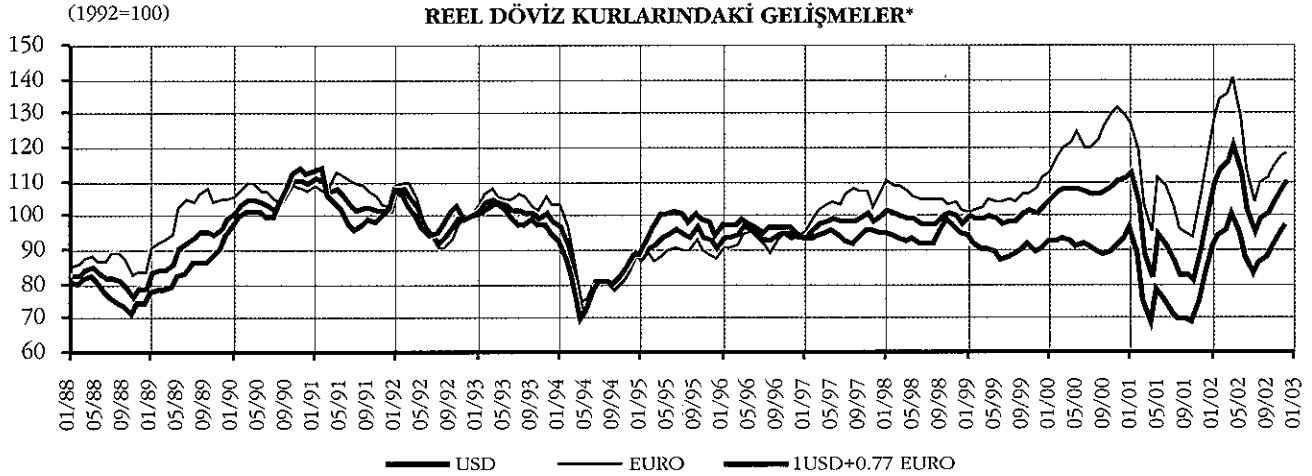

(*) Toplam Kamu Kesimi Tasarruf Açığı verisinin aylık olarak izlenememesi nedeniyle, Konsolide Bütçe Açığı gösterge olarak kullanılmıştır. Özel Sektör Net Tasarruf göstergesi ise Konsolide Bütçe Açığı ve Cari İşlemler Dengesi verilerinin cebirsel toplamı olarak hesaplanmıştır. Cari İşlemler Dengesi serisindeki kırılma, 1/96 döneminden itibaren bavul ticareti dahil aylık rakamların kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

GRAFİK 6

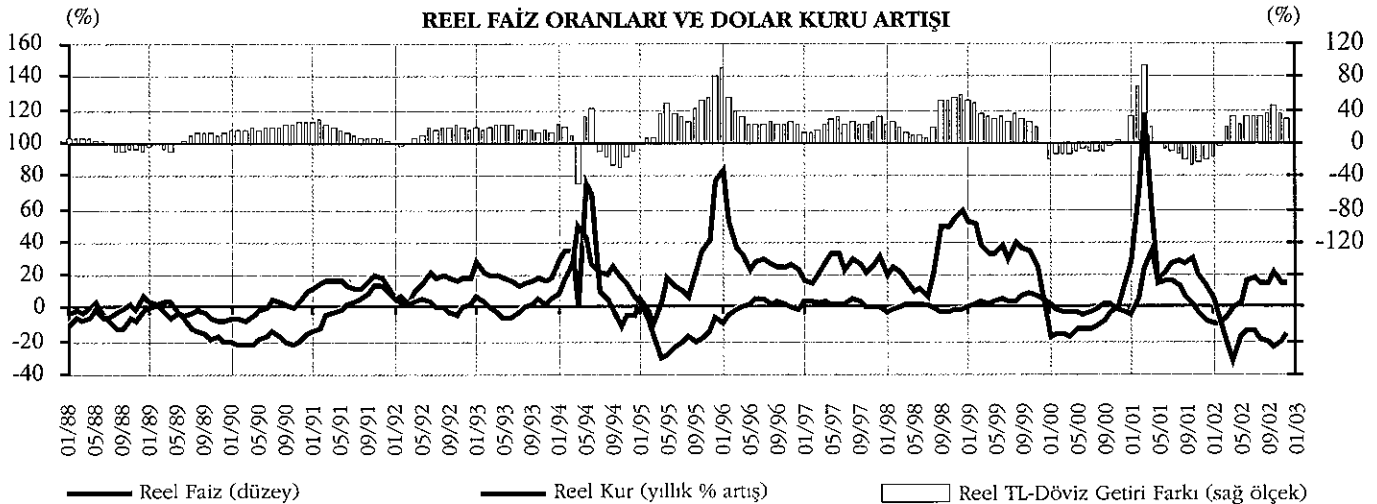

GRAFİK 7

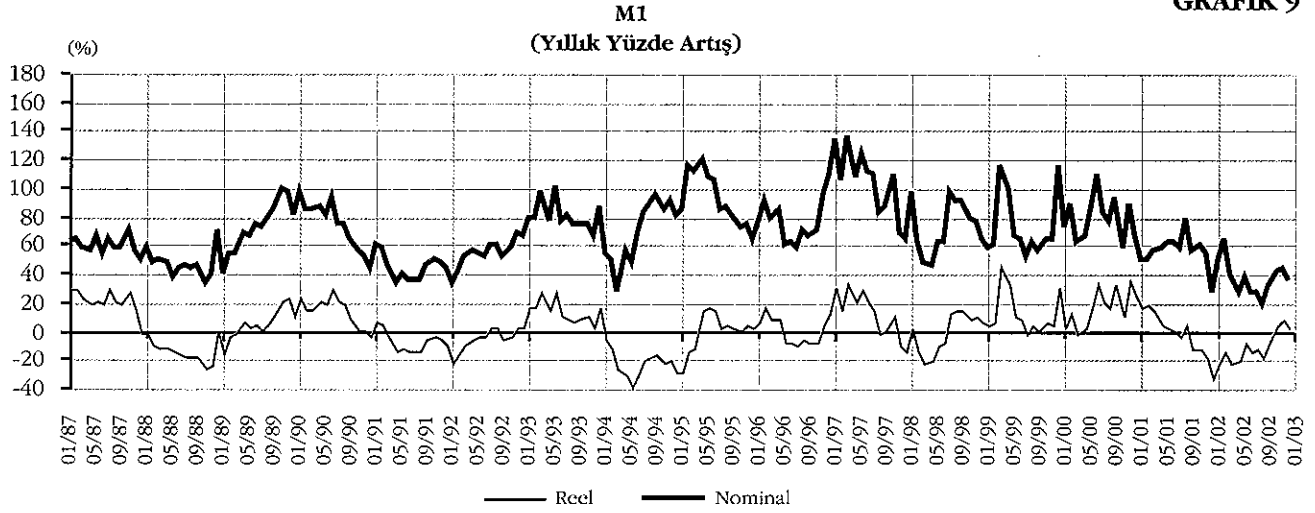
*1999 yılı öncesinde Euro endeksinde DM değerleri alınmıştır. Seriler TEFİ endeksi kullanılarak deflate edilmiştir.

GRAFİK 8

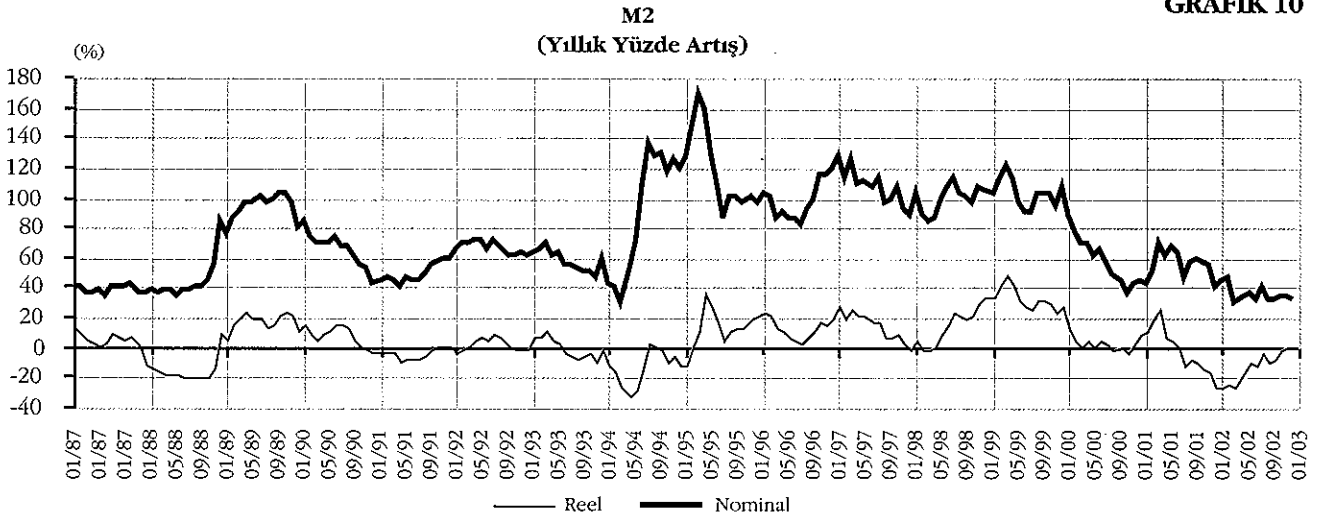

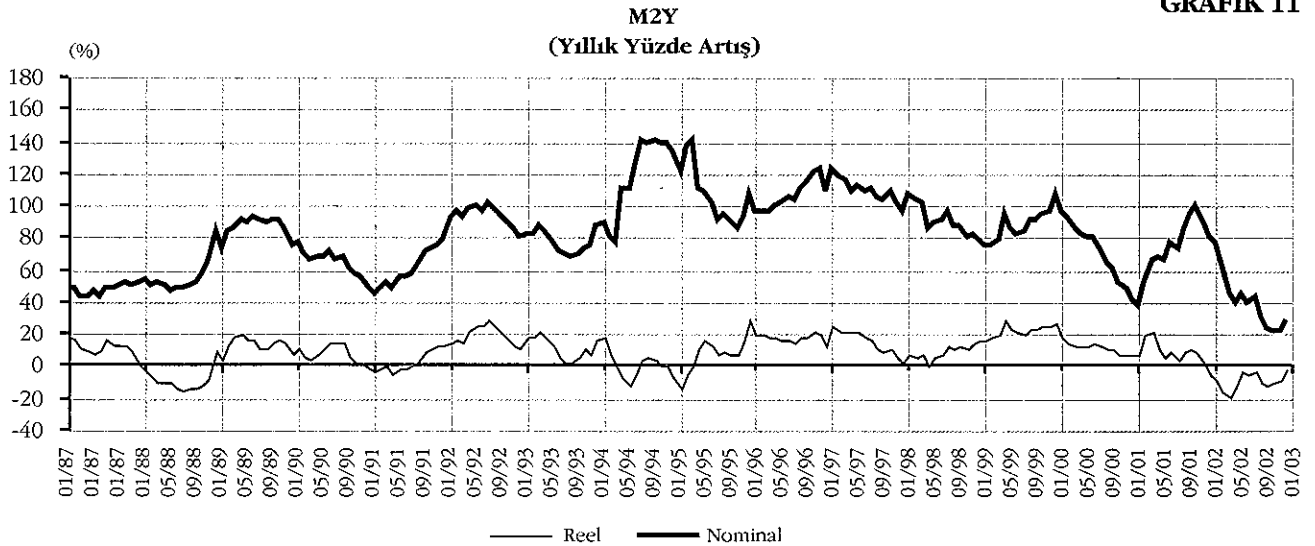
GRAFİK 9

GRAFİK 10

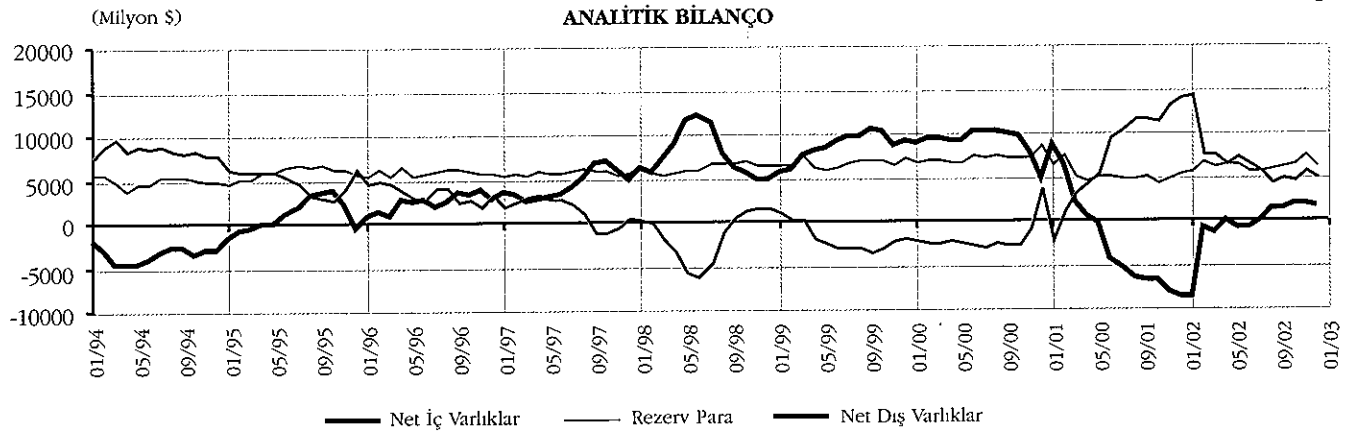
GRAFİK 11

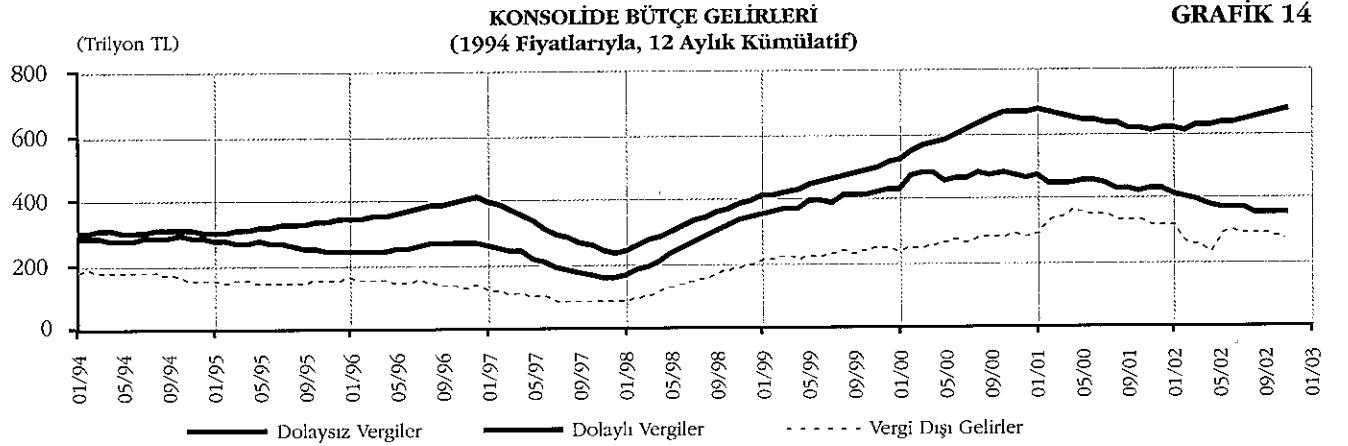
GRAFİK 12

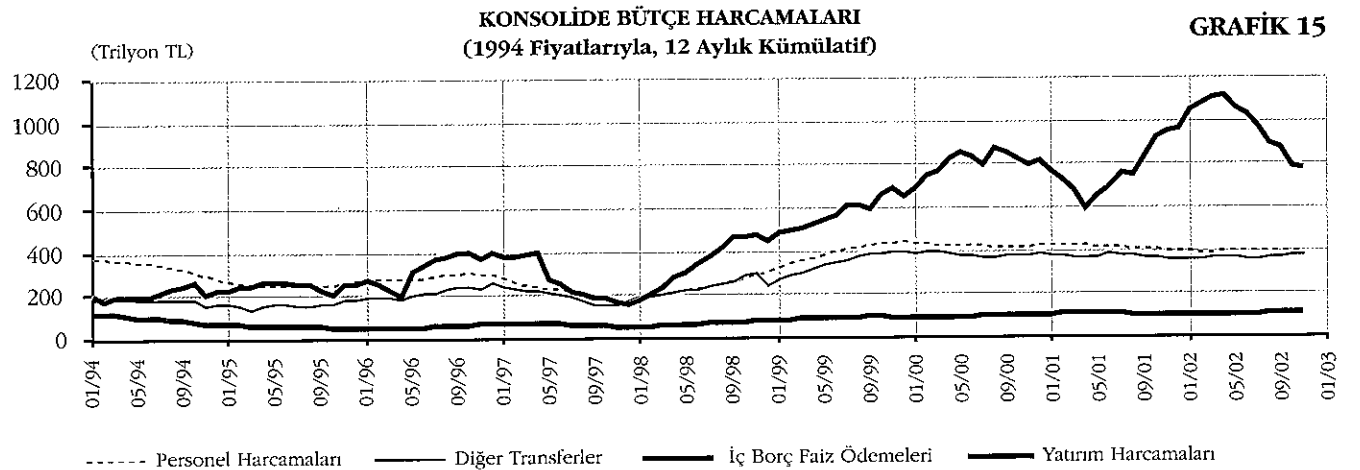
GRAFİK 13

GRAFİK 14

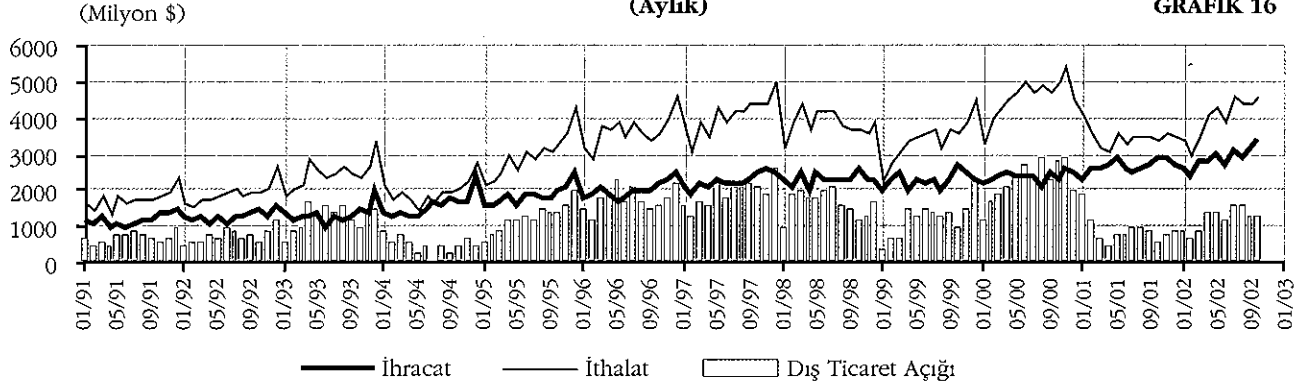

GRAFİK 15

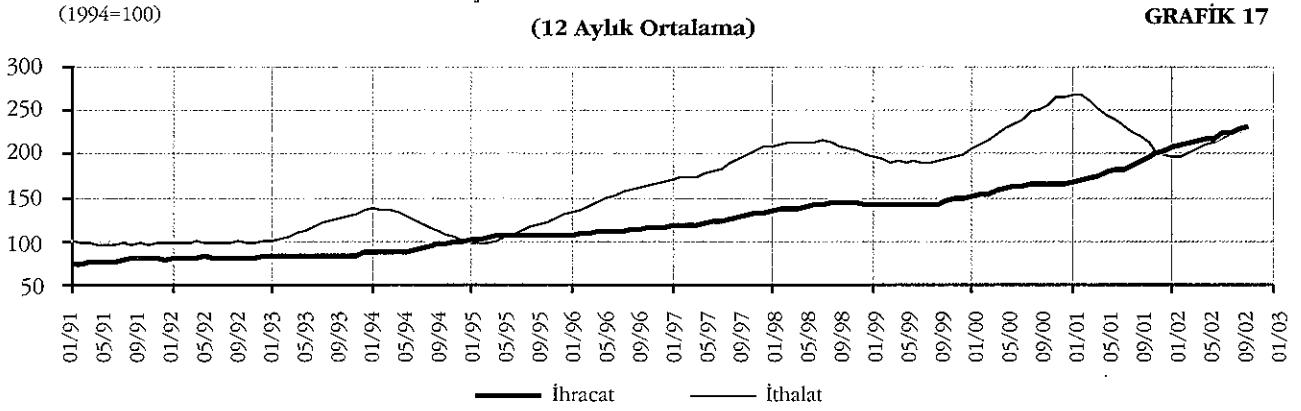
DIŞ TİCARET DEĞERLERİ
(Aylık)

GRAFİK 16

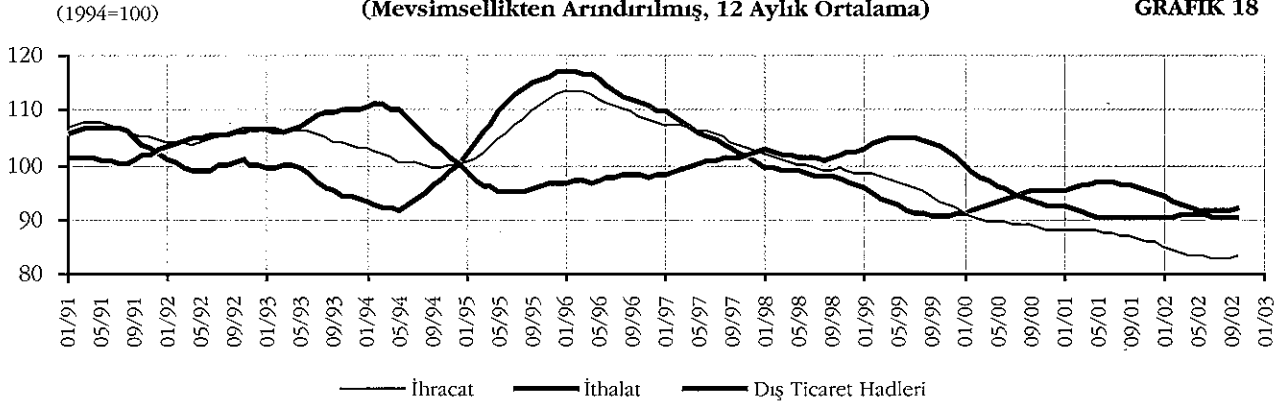
DIŞ TİCARET MİKTAR ENDEKSİLERİ
(12 Aylık Ortalama)

GRAFİK 17

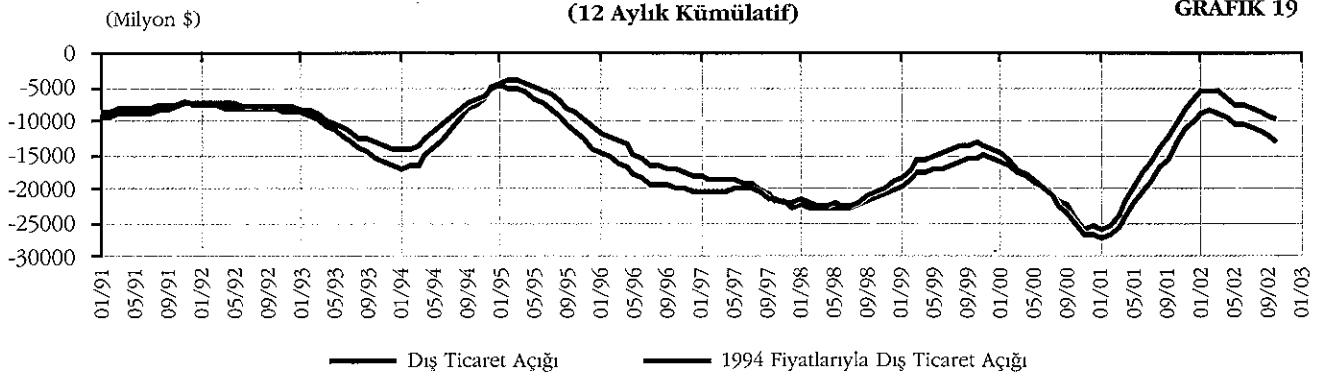
DIŞ TİCARET HADLERİ VE FİYAT ENDEKSİLERİ
(Mevsimsellikten Arındırılmış, 12 Aylık Ortalama)

GRAFİK 18

DIŞ TİCARET DENGESİ
(12 Aylık Kümülatif)

GRAFİK 19

TÜSİAD MAKROEKONOMİK TEMEL SENARYO
(Üç aylık ve yıllık ortalamalar)

	2001			2002			2003			Hükümet Programı
	I.Çeyrek	II.Çeyrek	III.Çeyrek	IV.Çeyrek	Yıllık	I.Çeyrek	II.Çeyrek	III.Çeyrek	IV.Çeyrek	Yıllık
GELİR VE HİYAT										
GSMH (sabit fiyatlarla)*	-3.3	-12.3	-9.1	-12.3	-9.5	0.2	9.4	7.8	8.0	6.6
GSYİH (sabit fiyatlarla)*	-0.8	-9.6	-7.4	-10.4	-7.4	1.9	8.2	7.7	8.0	6.7
Enflasyon (TEFE)*	30.1	56.8	70.0	84.9	61.6	86.7	51.2	43.5	33.2	50.1
Enflasyon (TÜFE)*	35.6	52.3	58.6	67.5	54.4	70.3	47.0	39.5	31.6	45.0
Rezerv Para *	36.6	38.5	58.5	33.9	41.7	51.1	40.8	46.0	41.5	38.9
KONSOLİDE BÜTÇE										
Konsolide Bütçe Geliri (tril TL)	10.561	12.367	13.445	15.439	51.813	15.028	20.793	19.583	20.188	75.591
Konsolide Bütçe Gideri (tril TL)	10.651	20.381	23.776	25.572	80.379	27.663	26.032	26.287	32.456	112.438
Konsolide Bütçe Dengesi (tril TL)	-9.0	-8.014	-10.330	-10.132	-28.566	-12.636	-5.239	-6.704	-12.268	-36.846
Faiz Harcamaları (tril TL)	4.809	10.932	13.774	11.549	41.065	16.540	11.925	10.857	12.730	52.052
Konsolide Bütçe Dengesi (milyar \$)	-0.1	-6.8	-7.4	-6.7	-23.3	-9.3	-3.7	-4.1	-7.6	-24.5
Faiz Dışı Bütçe Dengesi (GSMH'ya oran, %)					7.1					5.3
Konsolide Bütçe Dengesi (GSMH'ya oran, %)					-16.2					-13.0
DÖVİZ KURLARI										
Nominal Döviz Kuru (TL/\$)	797,557	1,186,825	1,398,014	1,519,706	1,225,525	1,353,699	1,410,648	1,643,660	1,612,151	1,505,039
Nominal Döviz Kuru (TL/\$)*	41.7	94.9	116.6	123.9	96.4	69.7	18.9	17.6	6.1	22.8
Reel Döviz Kuru (TL/\$)(1999=100)**	120.9	97.9	91.8	97.6	102.0	121.3	121.1	108.9	121.1	118.1
Reel Döviz Kuru (TL/\$)*	-4.3	-21.9	-26.8	-25.2	-19.6	0.4	23.7	18.6	24.1	15.7
Nominal Döviz Kuru (TL/€)	733,423	1,036,296	1,245,474	1,360,145	1,093,834	1,186,136	1,299,433	1,616,606	1,615,321	1,429,374
Nominal Döviz Kuru (TL/€)*	32	82	113	131	90	61.7	25.4	29.8	18.8	30.7
Reel Döviz Kuru (TL/€)(1999=100)	114.5	97.7	89.8	95.0	99.2	120.6	114.6	96.4	105.3	109.2
Reel Döviz Kuru (TL/€)*	2.6	-16.4	-25.7	-27.4	-17.3	5.3	17.3	7.4	10.8	10.1
Capraz Kur (€/\$100)	92.0	87.3	89.1	89.5	89.5	87.6	92.1	98.4	100.2	94.6
DİBS FAİZİ										
Nominal Faiz (bileşik, %)	125.4	100.3	91.3	79.6	99.1	72.8	62.9	67.0	55.9	64.6
Real Faiz (bileşik, %)	66.2	31.5	20.6	7.3	29.0	1.5	10.8	19.8	18.5	13.6
DIŞ TİCARET VE CARİ İŞLEMLER										
İthalat (cif) (milyar \$)	10.6	9.8	10.0	10.0	40.4	9.5	11.8	12.8	13.2	47.4
İhracat (fob, bavul ve transit tic. dahil) (milyar \$)	8.2	8.8	8.8	9.4	35.3	8.8	9.6	10.2	10.2	38.8
Dış Ticaret Dengesi (fob-cif) (milyar \$)	-2.4	-1.0	-1.6	-0.6	-5.2	-0.7	-2.2	-2.6	-3.0	-8.5
Görünmeyen Kalemler (diğer cari) (milyar \$)	1.9	2.2	3.2	1.2	8.5	0.4	1.6	3.9	2.5	8.3
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-0.5	1.3	2.0	0.6	3.3	-0.3	-0.6	1.3	-0.5	-0.2
İthalat (cif) (milyar \$)*	-6.5	-30.6	-29.6	-32.5	-25.9	-10.0	20.3	27.8	32.4	17.2
İhracat (fob, bavul ve transit tic. dahil) (milyar \$)*	7.8	10.9	13.1	13.4	11.4	7.6	8.9	15.6	8.3	10.1
İthalat Miktar Endeksi*	-10.0	-30.4	-27.5	-28.2	-24.8	1.9	24.7	27.0	13.7	16.8
İhracat Miktar Endeksi*	16.3	20.3	22.1	29.4	22.2	20.1	10.6	21.8	12.7	16.0
İthalat Birim Değeri*(b)	3.9	-0.3	-2.9	3.7	-1.4	-11.7	-3.6	0.6	16.5	0.4
İhracat Birim Değeri*(b)	-7.3	-7.8	-7.4	-12.4	-8.9	-10.3	-1.6	-4.6	-3.9	-5.0

İtaliye kırmızı rakamlar TÜSİAD tabiriştir.

(*) Bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık yüzde değişimi gösterir.

(**) Endeksteki değişim TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesini göstermektedir.

(a) Yıl sonu, TÜSİAD'ın 2003 sonu için TÜFE ve TEFE tahminleri sırasıyla %24.4 ve %22.1'dir.

(b) Cari Değer/Miktar Endeksi

TÜSİAD: Mesrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL. Tel: (0212) 249 54 48 - 249 07 23 Fax: (0212) 249 13 50

TÜSİAD Adına Sahibi: Tuncay Özilhan Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdürü: Ümit İzmen

Yayın Kurulu: Tuncay Özilhan, Oktay Varlıer, Haluk Tükel, Ümit İzmen, Türker Hamzaoglu, Eda Alidedeoglu, Alp Baştuğ, Eren Ocakverdi

Yapım: Lebib Yalçın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

TÜSİAD KONJONKTÜR'ün 34. sayısı Ocak ayı itibarıyla bilinen son rakamlara ve tahminlere dayanarak hazırlanmıştır

Tüm hakları saklıdır. © TÜSİAD 2003

TÜSİAD-T2003-01-344

